

ЛЕНА КРУН В ЧОВЕШКИ ДРЕХИ

Превод от фински: Борис Парашкевов, 1981

chitanka.info

ПАВЕТА

*„Под наветата има пясък от
крайбрежието.“*

Докато сънуваш, сънят не е сън.

ВИДЕНИЕТО

В града имаше професии, за които Емил никога не беше чувал — сгъвачка на пижами, сервитьор, фрезист.

Откак се бяха преселили, майка му всеки ден сгъваше пижами в голямата пералня — от осем часа сутринта до четири следобед. Освен това във вторник и четвъртък ходеше да чисти в администрацията и тогава Емил обядваше в закусвалнята супа или макарони на фурна.

Закусвалнята не беше много уютно място. На прозорците ѝ висеше оранжева рибарска мрежа, а краката на металните столове стържеха отвратително по пода. Там обаче Емил се хранеше евтино и не беше далече.

Той предпочиташе макарони на фурна, ала този четвъртък имаше само супа. Дъждът беше престанал. В закусвалнята се носеше миризма на мокро куче, бира и тютюнев дим. Емил седеше на масата до прозореца и докато чакаше супата, наблюдаваше една оса, която пълзеше по листата на изкуствената пеларгония.

— Отвратително лято — каза някой от съседната маса.

На тесния диван до стената седеше самотен мъж и четеше вестник. Имаше дълга, провиснала брадичка и беше много бледен. Вестникът му също не беше в ред — обърнал го бе наопаки.

Сервитьорът донесе супата и за момент се препречи пред погледа на Емил, който се бе вторачил в непознатия. Мъжът беше облечен в чист костюм и носеше връзка. На облегалката беше метнал шлифера си.

В същност това наистина ли беше мъж? Жена явно не беше, пък и изобщо не приличаше на човек. Изшумоля с вестника, давайки си вид, че чете съсредоточено, макар все още да го държеше наопаки.

Емил притисна салфетката към устата си. Беше му и смешно, и страшно. Та това не беше човек, а някаква едра птица, да, онази бялата, със странната човка...

Точно тъй — пеликан!

Емил се огледа. Нима другите не бяха забелязали нищо? С уморен вид сервитьорът забърсваше с кърпата си една маса и шумно

подреждаше столовете. На масата в ъгъла се смееха и ругаеха, а от мюзикбокса се разнасяше престорен глас:

*Не съм хлапачка аз небрежна,
а дама прелестна и нежна...*

Пеликанът сгъна вестника и разбърка кафето си. Изглежда, че не му харесваше особено, сигурно беше вече съвсем изстинало.

Когато отпиваше от кафето, птицата вдигаше човка към тавана, торбата в долната ѝ част се раздуваше и къркореше. Тя махна на сервитьора с крилото си, загърнато в широк ръкав от туид, и помоли за сметката. Гласът ѝ беше дебел и малко дрезгав, но сервитьорът равнодушно ѝ подаде рестото, без да му прави впечатление необичайният тембър и външността на клиента.

Върху жълтата си перука пеликанът нахлупи сиво бомбе, наметна с шлифера несъществуващите си рамене и закрачи към изхода. Краката му бяха обути в бежови мокасини, правени вероятно по поръчка, защото в никой магазин не се продават обувки с форма на весло.

Емил също се надигна с намерение да последва птицата, но сърдитият глас на сервитьора го спря:

— А сметката? Кой ще плаща сметката? Къде се засили така изведнъж?

Мъжете от масата в ъгъла прекъснаха разговора си и се извърнаха. В същия миг замлъкна и песента от мюзикбокса. В настъпилата мъртва тишина Емил, почервенял като рак, бръкна в задния си джоб, измъкна портфейла си и извади от него единствената банкнота.

Сервитьорът се изви да отброи рестото, но Емил беше вече вънка. Затича се по улицата, разтревожен, че е изгубил завинаги следите на птицата. Скоро обаче с мъка се удържа да не връхлети върху ѝ. Беше се навела пред една витрина и оглеждаше изложените мъжки модни стоки. Не след дълго гърбът ѝ се заклатушка и хлътна зад вратата на магазина. Емил остана отвън, загледан уж в ръкавиците, вратовръзките и луксозните ризи.

Когато пеликанът отново се появи, изглеждаше извънредно доволен — около дългата си шия беше увил няколко пъти шалче на ярки червени и зелени квадратчета, което никак не подхождаше на останалото му облекло. Според Емил външността на птицата и без това биеше достатъчно на очи, но може би ярките цветове бяха нейна слабост.

Тя тръгна по обратния път — мина покрай закусвалнята, пресече внимателно кръстовището по пешеходната пътека и продължи през паркинга право към двора на Емиловия блок. Отвори вратата на вход Е и влезе.

Емил преброи до десет и я последва. Входът беше празен, но светлинното табло показваше, че асансьорът се изкачва. Спря на осмия, най-горния етаж. Дали птицата наистина живееше в техния блок, или беше дошла само на гости?

В къщи Емил отгърна енциклопедията на статията за пеликаните. Там пишеше, че пеликаните са едри, веслоноги птици със здрава конструкция, които живеят на ята. Имат дълги и широки крила, къса опашка и дълга човка. Долната им челюст и гърлото са свързани с широка, еластична кожена торба, която използват при ловене на риба. Обитават обширна зона с горещ и умерен климат и живеят в области както със солена, така и със сладка вода. Понякога се срещат и в северните страни.

Външната врата се отвори.

— Мамо, познай какво се случи днес!

Но майка му имаше изнурен вид и в гласа ѝ се долавяше отегчение.

— Почакай първо да си сваля палтото.

Емил влезе безмълвно в стаята си. Малко след това майка му с хавлия се появи на вратата. Отиваше да се изкъпе.

— Ходи ли да обядваш?

— Ядох супа. И знаеш ли, там имаше един мъж...

— А рестото?

Емил се сепна и почна да рови из джобовете си, макар че веднага си спомни всичко.

— Няма ресто.

Настъпи тишина. Майка му чакаше да продължи, но той мълчеше.

— Как така няма? Нали ти дадох десет марки, а си ял само супа? Емил се засрами.

— Забравих го. Не можах...

— Какво си забравил? Къде са останалите пари?

Все за пари се говореше, откакто се бяха преселили тук, а баща му бе останал там, в къщи. Тук не бяха в къщи, а на квартира. Сега трябваше да обяснява, че не е могъл да дочака рестото, че изобщо е забравил за него. И то защо? Заради една птица, заради един пеликан, който си пиел кафето в закусвалнята. Как да обясни такова нещо? Та нали пеликаните не пият кафе!

— Забравих за рестото, защото там имаше един мъж. Нали ти казах?

— Какъв мъж? Какво общо има той с парите?

— Беше такъв един... особен и аз трябваше да тръгна след него, да видя къде ще отиде.

— Нищо не разбирам.

Майката се отпусна уморено на леглото.

— Как така трябваше? Защо ще тичаш след чуждия човек?

— Ама той не беше човек, а птица!

— Слушай, какви ги бръщолевиш? Да не си болен?

Тя пипна челото на Емил и го изгледа недоверчиво.

— Или си ги измисляш тези неща само така?

— Нищо не измислям, мамо, повярвай. Птица беше, пеликан. И живее в нашия блок, вход Е, осми етаж. На човката си имаше точно такава кожена торба, както в енциклопедията.

— Такава ли била работата? — разсмя се майката. — Ти да не говориш за господин Хюрюляйнен? След него ли си търчал из града, без да дочакаш рестото в закусвалнята? Утре сутринта да идеш да си го прибереш!

Майката влезе в банята и отвъртя крановете над ваната. Емил я последва.

— Какъв господин Хириляйнен?

— Хюрюляйнен. Госпожа Капио му даде апартамента си под наем за през лятото, защото заминаваше при дъщеря си в чужбина. Много учтив господин бил, каза леля Капио. Аз също съм го виждала. Е, може да е малко недодялан на външност, с гуша и така нататък. Не

бива за такива неща да се заглеждаме в хората, камо ли да тичаме подир тях. И ти уж си голям мъж, пък приказваш така за него.

— Не е никакъв Хюрюляйнен — упорстваше Емил. — Птица си беше, пеликан!

— Ти си се побъркал — ядоса се майка му, — щом не можеш да различиш птица от човек! Хайде, млъквай сега и повече да не си посмял да измисляш прякори на порядъчните хора.

Майката затвори крана на топлата вода и избута Емил в антрето.

Как може човек да бъде толкова сляп? Емил лежеше в леглото си и сълзите му капеха върху рисунката на пеликана. Не го интересуваше, че книгата се мокреше и хартията се нагърчваше, макар че като подарък от баща му за дванайсетия рожден ден досега я беше пипал само със сухи и чисти ръце. Пеликан беше, в това не се съмняваше и щеше да накара и другите да повярват.

НЯКОЛКО ДУМИ ЗА СЪНИЩАТА

Емил се събуди. Беше заспал върху енциклопедията. Августовската вечер се беше спуснала и надничаше в стаята му. Той вече не мислеше за пеликана, а за дома си, за оня другия, истинския, който бе останал в Катинкюля. В съня си Емил почти всяка нощ се връщаше на село — в Катинкюля. Отваряше познати врати, ходеше от стая в стая и търсеше нещо, ала никога не го намираше и после дори не си спомняше какво бе то. Или пък сънуваше, че се е събудил посред нощ и през полутъмната голяма стая пристъпва тихо в спалнята на баща си и майка си. Там заставахе и се вслушваше... Не смееше да ги докосне, защото се боеше баща му да не изсумти: „Пак това момче!“. Лежаха толкова близко, че усещаше дъха им на бузата си, и все пак ги нямаше. А имаше и други сънища, в които те даже не дишаха — лежаха като на рисунка, бяха като нарисувани.

В сънищата му те винаги лежаха един до друг, което вече никога нямаше да се случи. Сега в спалнята до баща му спеше друга, а Емил и майка му бяха дошли тук. За постоянно.

Можеха да бъдат щастливи, че получиха квартира в този блок. Защото в града имаше жилищна криза, имаше много, които не намираха собствен покрив, а се свираха по ъглите при близки и познати или пък ноцуваха цял живот в разни странноприемници и под лодките. Да, щастливи бяха те, понеже си имаха двустаен апартамент с баня, с електрическа печка и хладилник. В Катинкюля не познаваха такива неща, имаха си само сауна, печка с дърва и зимник. Там имаше кладенец и езеро, но не и душ с топла вода. Кладенец и езеро...

Емил въздъхна и сложи пижамата си. Не искаше само да мисли за Катинкюля, теглеше го да бъде там. А на сън това беше възможно.

Едно по едно гаснеха светлите квадратчета на огромния куб, в който човешките същества живееха струпани едно над друго.

Емил дръпна пердето и изгаси лампата.

Когато беше малък, той бягаше от съня и се боеше от тъмното. Сега вече не. Пък и не можеше да избяга за дълго — сънят накрая винаги го намираше, както намираше всекиго. Нощем и рибите спяха,

както и лястовичките от високото небе, а мравките и таралежите спяха цяла зима. Онова, което наричаха будно състояние и действителност, не можеше да изтрае дори едно денонощие без прекъсване. Сънят, истинският сън преди сънуване, отнемаше на човека всичко, съвсем всичко, ала това беше голямо облекчение.

Изчезваха светлините, цветовете и звуците, изчезваше далечният дом, който носеше в себе си, изгубваха се полята около него и тъмната гора зад тях. Нямахте ги нито баща му, нито майка му, нямаше ги книгите и другите неща.

Какво получаваше в замяна? Нищо, съвсем нищичко и това беше най-хубавото, което можеше да се получи. От гърба му сякаш се смъкваше огромно бреме — действителността с нейните хора, къщи и предмети, с гората и полята, бистрата проблясваща река и сега този град, натежал от желязо и стомана. Всичко това лягаше на гърба му за едно денонощие, целият свят се стоварваше върху него, а той тежеше.

Нощта заличаваше всичко, дори собственото му тяло. И все пак на следващата вечер той като че ли отново забавяше настъпването ѝ, защото лекотата на чезненето се забравяше много бързо.

Но стигнеше ли до там, до прага на дълбокия сън, никакъв зов не би го накарал да спре с охота. Нощта бе най-привлекателният от всички цветове, тишината — единственият звук, в който се заслушваше.

За него съществуваше само един аромат, който не можеше да се помирише, само един вкус, за който не бе нужен език.

После идваха сънищата. Всичко се връщаше обратно, но в малко по-друга форма. Не му трябваша очи, не му трябваше светлина и въпреки това виждаше. Странно, нали?

СРЕЩАТА

Когато Емил се събуди, майка му вече беше отишла на работа. На масата имаше кофичка кисело мляко, варени яйца и празно книжно пликче, на което пишеше:

Не забравяй да минеш през закусвалнята!

Емил се стесняваше да иде повторно в закусвалнята, ала знаеше, че това е задача. На масата в ъгъла седяха вчерашните мъже и пиеха бира. Същият сервитьор бършеше с познатата кърпа една маса и изглеждаше още по-уморен, макар денят едва да започваше.

Сервитьорът веднага го позна и отгатна мисията му. Всичко мина неочаквано лесно.

— Какво се беше разбързал вчера бе, малчуган? — каза той и се засмя. Когато се смееше, беше почти красив, но на Емил не му се нравеше да го наричат малчуган. — Седем марки и двайсет пени, заповядай. Много лесно щях да забогатя, ако всички клиенти бяха като тебе.

Той тръгна да прибере празните бутилки от масата в ъгъла, а Емил излезе с олекнало сърце.

Подухваше остър вятър, сякаш беше вече есен, и на отсрещния тротоар се развяваше познато шалче.

Пеликанът! Почти го беше забравил.

Той пристъпяше, клатушкайки се на късите си крака, а бомбето му го правеше смешен като всяко животно в човешки дрехи. Обаче никой от минавачите, които изпълваха тротоарите и магазините, пазаруваха хранителни и други стоки или уреждаха работите си в пощата, банките и учрежденията — никой от тях не му обръщаше ни най-малко внимание, сякаш червеникавата човка с кожена торба беше най-обикновено явление сред навалищата в центъра на града.

Емил пак тръгна след него.

Стигнаха централния парк и настланият чакъл заскърца под веслообразните обувки на птицата и гуменките на Емил. Пеликанът забави ход, загледа се в най-високите клонки на липата, където шумолеше вятърът, пое дълбоко дъх и като че ли изтананика нещо.

Тогава от джоба му изпадна листче хартия. Емил побърза да го вдигне. Птицата не забеляза нищо. С разкривен, неуверен почерк на листчето бе написана няколко пъти буквата А.

Пеликанът учеше азбуката!

Тичешком Емил го настигна.

— Извинете, това падна от вас.

Птицата се обърна и изкряка учтива благодарност, но изглеждаше смутена. Може би не е искала някой да узнае, че учи азбуката. На такава възраст!

— Няма защо, господин Пеликане — отвърна Емил високо.

Пеликанът явно се стъписа и отново изпусна листчето. С непохватно, разтреперано крило той се опита да го вдигне от земята, но не му се удаде. Емил му помогна.

— Заповядайте, господин Пеликане — повтори той, гледайки птицата втренчено право в жълтите кръгли очи, които изведнъж потънаха зад мигателната ципа. Но преди туй Емил бе успял да забележи паниката в тях и сърцето му внезапно се сви от жалост.

— Не бива да се плашите, аз няма да кажа на никого — успокои я той вече с по-тих глас.

Наблизо имаше пейка, а до пейката — чешмичка. Щом се отвиеше кранчето ѝ, от нея бликваше ниска струйка вода. С неуверени крачки птицата пристъпи към чешмичката и пи, притискайки с едно крило сърцето си. После се отпусна тежко на пейката така, че краката в крачолите на панталона ѝ щръкнаха право нагоре.

Емил седна до нея и погледна тактично встрани, докато птицата се опитваше да заеме нормално положение. Не мина много време и дрезгавият ѝ глас прозвуча:

— Ще разрешите ли да се осведомя (интелигентно се изразяваше, няма що) как установихте моя... (тук тя за миг се запъна) моя произход?

— Гледай ти — възкликна момчето, — че какво има тук да се установява? То се вижда.

— Да, но хората не го виждат — възрази птицата. — Характерно за човешките очи е, че виждат само онова, което е привидно. А може би вие също не сте човек?

Тя погледна Емил със стаена надежда.

— Напротив, човек съм — увери я Емил, но в гласа му прозвуча известно съжаление.

— Съвсем сигурно ли?

— Съвсем сигурно.

— Видът ви несъмнено е човешки, но кой може да знае това със сигурност...

Емил се почувства неловко под пронизващия поглед на сярно жълтите очи. За момент му се стори, че може би птицата е права, а всички останали грешат; че той има малко по-друг произход в сравнение с онези същества там, които пъплят из улиците и сградите, имат си име и презиме, професия и трудова книжка.

Птицата престана да го оглежда и въздъхна:

— Досега хората виждаха в мене само дрехите. А дрехите ми са хубави, елегантни, не е ли така?

Тя опипа подгъва на шлифера си и погледна настоятелно към Емил. Той се съгласи, че дрехите й действително са елегантни.

— И понеже ходя облечен в човешки дрехи, смятат ме за човек. Такова е общественото мнение.

С върха на бастуна си птицата започна да чертае по пясъка буквата А, но се получи:

— Не е точно така — каза Емил, приклепна и поправи буквата с пръст.

— Аха, вие значи знаете да пишете — промълви птицата замислено.

— Разбира се — засмя се Емил. — През есента ще бъда в трети прогимназиален клас.

— Браво.

Сега птицата рисуваше в пясъка крила — разперени и отпуснати надолу.

— Не е лесно — каза тя сякаш на себе си и заби острието на бастуна в пясъка. — Бихте ли се съгласили да ми преподавате? Срещу заплащане естествено.

Неподвижните жълти очи отново се впиха в Емил.

— Бихте ли ме научили да чета и пиша?

Емил се колебаеше.

— Досега никога не съм преподавал. Не знам дали ще мога...

Но като забеляза, че лицето на птицата (доколкото можеше да се нарече лице) помръкна и цялата ѝ фигура се сви, той продължи бързо:

— Мога обаче да опитам.

Пеликанът стана и стисна церемониално ръката на бъдещия си учител, макар че лекото докосване на крилото му едва ли можеше да се нарече ръкостискане.

— Удобно ли ще ви е утре в пет?

— Утре в пет — повтори Емил.

Разделиха се при паметника на един национален поет.

АЗБУКАТА

Точно в пет часа на следващия ден Емил беше на осмия етаж на вход Е, пред вратата на пеликана. На табелката наистина пишеше Хюрюляйнен.

Той натисна бутона на звънеца и след малко зад вратата се дочу шляпане. Стъпки на голи плавници, досети се Емил. Пеликанът отвори, загърнат в разкошна червена хавлия, по която бяха пришити зелени и сини паунчета. (Влечението му към ярките цветове ставаше все по-очевидно.)

— Заповядайте — покани го птицата любезно.

Емил влезе в хола, който напомняше ергенските гарсонieri от старите списания на майка му. Там имаше библиотека от тиково дърво с вградено барче, разтегателен диван, грамофон и телевизор. Помещението обаче правеше впечатление на необитавано.

— Почакайте един момент — каза птицата от вратата. — Ще ида да се преоблека. В този вид не съм за урок. Тъкмо бях в банята.

— Впрочем — добави тя по-бавно и натъртено — аз винаги съм в банята.

Птицата погледна момчето изпод вежди, очаквайки да открие в него признаци на изненада.

Но Емил кимна със сериозно изражение. Сега му стана ясно защо холът изглеждаше необитаван.

— Живея във ваната — продължи пеликанът упорито и понеже Емил почувства, че вече трябва да каже нещо, промърмори:

— Да, естествено, вие обичате водата. Сигурно сте от крайбрежието.

— Крайбрежието — повтори птицата унесено и в очите ѝ проблесна влага.

След това тя изчезна и шуртенето на изтичащата от ваната вода се смеси с песента на дрезгавия ѝ глас:

*Шуми, шуми,
шуми морето,*

*тъмней, притихва вечерта —
да спи на чайката детето
на Сънчо в мрежата до сутринта.*

Пеликанът се върна, пременен с пуловер и кадифени панталони и лъхашц на бръснарски одеколон, въпреки че никога в живота му не бе ставало нужда да се бръсне.

— На работа, на работа — подкани той бодро и Емил извади от чантата си стария буквар.

В него буквите не бяха по реда на азбуката, а започваха с И и У. На първата страница имаше рисунка на локомотив, под който бяха написани само буквите ИИ У УУ УУУ. Те бяха лесни и птицата бързо се научи да ги пише и най-вече да ги произнася. Тя не само имитираше свирката на локомотива, беше направо истинска свирка, така че Емил, като учител, трябваше да помоли да преминат на следващата страница, преди домоуправителят да е позвънил на вратата. Защото в блоковете не е разрешено да свирят локомотиви.

Пеликанът се оказа необикновено способен ученик. Когато започна да се здрачава, с помощта на Емил той четеше вече сносно урока: *Туу-туу свири колата. Моторът бучи. Колата лети. Тя носи яйца в магазина. Да не се обърнеш? Пита шофьорът. Няма. Карай. Карай. Аз съм истинско момче.*

Последните изречения харесаха много на птицата. Тя притвори очи, сякаш си спомняше нещо приятно, и повтори: *Карай. Карай. Аз съм истинско момче.*

В края на урока Емил прочете на внимателно слушащия го пеликан стихотворението „Пръстчета“. Докато четеше, птицата през цялото време гледаше с възхищение ръцете му, а когато назоваваше пръстите, тя поред ги докосваше с върха на крилото си:

*Палчето прасе докара.
Показалко в двор го вкара.
Средко го оправя с ножа,
а Безимко в пещ го сложи.
И Кутренцето помогна —
вкусно си месенце бодна.*

Здрачът беше се сгъстил и пеликанът запали лампата. Той се прояви като старателен и прилежен ученик, който вероятно съвсем скоро щеше да чете вече самостоятелно. А според пеликана учителят също беше безупречен.

— Имате великолепен педагогически талант — похвали го той. — А сега да се подкрепим малко.

Той изчезна в кухничката и скоро оттам се дочу тракане на съдове. Появи се отново с поднос, на който умело бе подредил чаша за чай, сандвичи и целувки, както и чинийка сурови херинги.

— Това е за мен — каза той, посочвайки чинийката. — А останалото — за професора!

Ядоха с голям апетит, макар Емил на няколко пъти да забравяше собствената си храна, загледан как херингите потъваха в меката кожена торба на птицата.

Като свършиха закуската, пеликанът се настани по-удобно на стола си.

— Вие може би се учудвате защо една... особа като мене живее и се облича по човешки образец, изучава езика ви и полага толкова усилия да се държи като вас.

Емил призна, че това наистина го удивлява.

— Искате ли да чуете историята ми? Предупреждавам ви, че е дълга.

И без да дочака отговора на Емил, птицата започна разказа си.

ПЪРВИ РАЗКАЗ НА ПЕЛИКАНА СРЕД ХОРАТА

Роден съм край южните брегове, където морето е солено и топло, а вълните на прилива мият пясъчните дюни. Живеех щастливо със семейството и приятелите си в голямо ято, което разпределяше времето си за риболов, грижи за малките и приятни занимания.

Но с течение на времето човекът все повече се одързостяваше. Не се задоволяваше вече само да ни лови, но и построи на родния ни бряг завод и електроцентрала. Замърсените и кондензационните води прогонваха рибите все по-далече, така че ние трябваше да гладуваме и да търпим всякакви несгоди. На няколко пъти се преселвахме, докато най-сетне се установихме тук, на север. Близките ми свикнаха с новите условия, но аз започнах да си мисля: добре му е на човека, преуспява, разпростира се по всички посоки и си прави живота все по-удобен. Съвсем друга е съдбата на останалите твари — колкото по-добре се нарежда човекът, толкова по-зле става за тях. Обиталищата им рухват, раздробени от моторните резачки и автоматизираните машини, храната им става все по-оскъдна, а жизненото пространство — все по-недостатъчно. Мъртви риби изплуват на повърхността, почвата е отровена, а черупките на яйцата изтъняват дотолкова, че се счупват, преди още малките да са годни за излюпване.

Започнах да завиждам на човека. Мислех си: щом нямам спокойствие като птица, нека тогава бъда човек. Той е силният, защо и аз да не се възползвам от това.

Сред местния птичи свят аз бях единственият, който можеше да мечтае за такива неща. Години наред бях изучавал живота на хората. Спотайвах се зад храстите, за да слушам разговора на припичащите се по крайбрежния пясък, проследявах ги с нисък, безшумен полет, когато в късния следобед се отправяха обратно към домовете си.

Шпионирах ги. Наблюдавах ги скришом през прозорците, когато на смрачаване запалваха ярката си и студена светлина и се събираха да вечерят в просторните си гнезда.

Виждах, че се обграждат с безброй неща, чието предназначение не можех да отгатна, но които надживяваха собствениците си.

Направих първите стъпки в изучаването на езика им. Узнах, че почти всяко нещо на света може да се назове.

Открай време съм се отличавал с много добрия си езиков усет, бях най-способният в родния си край. Владеем безупречно езика на чайките и мога да разменям по някоя дума с кормораните. Но човешкият език е най-очарователният и най-сложният от всички езици, които познавам. Обикнах го, изпробвах с човката си вкуса на гласните и съгласните му и те ми се усладиха, увличаха ме все повече. Когато брегът беше пуст, произнасях ги на висок глас срещу вятъра, повтарях ги нощем в съня си, а малките пеликанчета в гнездото ни нарекох с човешки имена: Урсула, Илона, Уляс и Вяйнямьойнен. Когато светлината заслепяваше очите ми, казвах: „Това е слънцето“, а за морето: „Това е вода“ и целият свят изглеждаше по-иначе — разпадаше се на частите си и наново се изграждаше.

Човешкият език и човешките ръце! Възхищавах се на ръцете, на голите, жилави ръце с техните пет израстъка, всеки от които имаше на върха си малка перлена люспа и с които можеше да се хваща, тегли, бута, обръща, стиска, пляска и гали. За човешки ръце бих заменил без колебание крилата си, чиито пера се учех да използвам като пръсти.

От сутрин до вечер бях по стъпките на хората, имитирах жестовете и движенията им, заслушах се в разговорите им и им завиждах, завиждах... Отчуждих се от семейството и приятелите си. Престанах да бъда птица и реших да заживея като човек сред хората.

Жена ми и приятелите ми се ужасиха, като узнаха за решението ми. Увещаваха ме да остана и лееха горчиви сълзи, но аз бях непреклонен. Смятах да тръгна на север, където, както бях дочул, се намирали големите градове, и да започна живот, какъвто водят хората.

Най-малкият ми син ме молеше да го взема със себе си, но аз отказах:

— Не сега — рекох му. — Ще се върна някой ден и ще ви взема всичките. Отново ще заживеем заедно, но тогава ще бъдем вече хора.

Най-сетне дойде съдбоносният ден, след който животът ми тръгна по съвсем нови пътища.

На плажа пристигналите на екскурзия се излежаваха върху хавлиените си пешкири и пиеха жълта лимонада. Без да му мисля

много, задигнах дрехите на един млад плувец и бързо се завтекох към шосето. Това беше първият ми опит, първото ми изпитание и то завърши успешно. Никой не виждаше какво се крие под облеклото ми, никой не ме спря и не свали откраднатите от мен човешки дрехи. Влях се незабелязано в потока от хора, които в дрезгавината на превалящия ден се отправяха към града.

Постъпих както много от младежите — застанах край шосето и с крило показвах посоката, в която бях тръгнал. Не след дълго една кола спря и ме взе. В колата седеше млада двойка, която също бе прекарала деня на брега. Попитаха ме любезно за къде отивам.

Смутих се и се опитах да изровя от паметта си името на някое място или улица, но си спомних само една дума — Опера. Нямах представа какво значи Опера, бях доловил това название от разговора на две момичета на плажа.

— Сигурно ще гледате „Вълшебната флейта“ — каза мъжът, който караше колата. — Ние също опитахме да се снабдим с билети, но вече бяха разпродадени.

Отначало не разбрах за какво точно ставаше въпрос, ала кимнах с глава, сякаш бях наясно с всички вълшебства и флейти.

А после — карай, карай! Точно така, аз приличах на момче!

Под колата очертаното с бели линии шосе бягаше в обратна посока. Край нас летяха озарени от залеза ниви и гори, преживящи крави, къщи, огради, електрически стълбове... За мен всичко беше ново и чудесно, събуждаше представи за един живот, по-пъстър и по-разнообразен от миналото, останало на брега. Изпитвах съжаление, че не бях тръгнал по-рано.

Постепенно край шосето все по-често почнаха да се мяркат сгради, съединяваха се и ставаха по-високи. Шосето се разклоняваше, а разклоненията се превръщаха в улици. Зеленината изчезна, дневната светлина угасна, но ярките електрически лампи осветяваха пътя на колата. После поехме сякаш по дъното на дълбока пропаст — така изглеждаше теснината между фасадите на каменните здания. Пред нас, зад нас и отстрани се движеха превозни средства, подобни на онова, с което пътувахме. Новите светлини и шумове започнаха да ме плашат, ала беше твърде късно за връщане. В този миг колата спря.

— Ето я операта — каза шофиращият.

Видях голяма, ярко осветена сграда, към входа на която се стичаха елегантно облечени хора.

— Приятно гледане — пожела ми жената. — Завиждам ви, че ще можете да чуете Ла Самбина.

Благодарих им, загдето ме бяха взели, и мъжът зад волана ми отвори вратата. Бях толкова непохватен и неопитен, че сам едва ли щях да се справя с нея.

Стъпих на чужда земя, по-точно на павета, издялани в правилна форма и подредени плътно едно до друго. За първи път бях далече от близките си и изведнъж почувствах как нещо впи зъби в сърцето ми, опитвайки се да откъсне голямо парче от него.

Оттогава сърцето ми непрестанно е свито и аз знам как се нарича това страдание — тъга по родния дом. Това обаче е твърде меко казано, защото тя не е просто тъга, а болка, която от време на време ме пробужда.

Човешкият поток ме понесе със себе си. През осветения вход се озовах в широко преддверие. Там потокът се стесни и се насочи към още по-тясна врата, до която стоеше портиер в червеникавозлатиста униформа. Красивата дама пред мене, на чиято шия проблясваше наниз от капки, му подаде късче хартия. Портиерът го скъса на две, задържа едната половинка за себе си, а другата върна на дамата. Такива хартийки държаха всички, които се приближаваха към вратата. Само аз нямах.

Прииждащите ме тласкаха напред. Крилото ми неволно се вмъкна в малък отвор, пришит към откраднатите дрехи. Беше джобът на панталоните. В него нещо изшумоля. Извадих го и с радост видях, че е някаква бяла хартийка. Подадох я на портиера, който по навик с равнодушно движение я скъса.

И днес още пазя остатъка от онази важна хартийка. Оказа се обикновен автобусен билет и само поради невниманието или необяснимото благородство на портиера през първия си човешки ден ходих на опера.

Влязох във висока зала. По стените ѝ бяха провесени балкони, а долната ѝ част беше изпълнена с удобни столове, покрити с червен плюш. В тях седяха приятно ухаещи дами с голи ръце и рамене и господа, облечени в черни костюми и бели ризи. За пръв път ми направи впечатление, че моите дрехи значително се отличаваха от

облеклото на присъстващите, които ме поглеждаха учудено и дори неодобрително. Не бях сигурен дали само дрехите ми привличаха погледите или цялата ми странна външност. Затова сред приглушения шум на гласовете седях на стола си като закован и със свито гърло, без да мога да се отпусна.

Всички столове бяха обърнати в една посока, така че бяхме принудени да гледаме някаква тежка завеса, която се спускаше от тавана до пода. Щеше ми се да стана и да проверя какво е скрито зад нея, но точно тогава лампите притъмняха и отнякъде долетяха необикновени звуци. Никога в живота си не бях чувал подобно нещо — нито морето, нито вятърът, нито някоя птица и дори човекът, доколкото го познавах, не можеха да издават такива звуци.

Забравих всичко наоколо, забравих и грижите за облеклото си. Струваше ми се, че са ми израснали нови крила — по-широки и по-силни от ония, които имах дотогава. В гърдите ми тъгата по родния дом изчезна и макар да бях притворил очи, под клепачите ми се редяха пъстри картини. Всичко идеше от звуците, които продължаваха да се разливат, да се извисяват и стихват. Ту приличаха на стенание, ту се смееха звънливо.

За пръв път в живота си имах допир с музиката.

За мен това беше голяма вечер. Всичко, което ставаше на сцената, беше жива действителност — злобата на царицата на нощта и добротата на Сарастро, измяната на Моностатос, изпитанията, на които биваха подлагани Тамино и Папагено, тяхната любов към Памина и Папагена. Все пак най-много ми хареса Папагено, защото беше покрит с пера като мене, беше бодър и весел, макар и не толкова умен и красив като Тамино.

Какви прекрасни звуци! Никога не бях предполагал, че може да се чуе такова нещо. Те идеха от тромбоните и тромпетите, от струнните инструменти, от дървените духови инструменти, от звънчетата на Папагено и от човешката уста, но за мен те всички възвестяваха величието, благородството и красотата на човека.

Горчиво укорявах съдбата си, че ми е отредила такова тяло. Беше ми дала безформена човка, оловносиви крака, плоски стъпала и огромни пера вместо малък, хубав нос, човешка уста, която може да чурулика като славей или да говори умно и приятно, дълги, мускулести

крака като на Тамино и човешки ръце, които умеят да вършат неща, за които животните дори не са сънували.

Но музиката ме караше да се чувствам силен, да кова сам своята съдба, да поема живота си в собствените си крила. Наистина, по рождение не бях човек, ала все още можех да стана такъв.

Когато Папагено пееше:

*Желал бих да съм мишка
и в дупка да се скрия,*

в мене се надигна глас:

*Човек да бъда искам
и нов свят да открия!*

После съвсем забравих образа си — тоя, с който съм се родил, и оня, който трябваше да придобия. Бях се превърнал цял в слух, бях изпълнен с радост и надежда, виждах се в хора на робите, които пееха:

*Мелодия чудесна!
Прекрасен, дивен сън!
В живота си до днеска
аз не познавах твоя звън.*

Дойде обаче краят и аз пак бях на улицата. Обаянието от музиката се разсея, тъгата по родния дом се върна и когато отново се впи в сърцето ми, имах чувството, че е ходила някъде да си наостри зъбите. В същото време отвътре започна да ме гложди и друго чувство — гладът.

Знаех, че през града тече река. При пристигането ни някъде бяхме пресекли мост, но светлините и шумът на града бяха размътили главата ми и отличната ми способност да се ориентирам се беше притъпила. А реката трябваше да се намери, защото в нея има риба.

Тръгнах наслуки по улиците и от време на време вдигах човка, за да подуша по-лесно аромата на водата. Въздухът, който вдишвах в дробовите си, представляваше смесица от дим и смрад, прах и сажди. Когато погледнах белоснежната си перушина там, където дрехите ми не можеха да я покрият, стори ми се, че под въздействието на този въздух беше изгубила белотата си. Но сред миризмата на газовете долових свежия дъх на водата и ускорих ход, надявайки се, че ще мога да се напия, да се измия и да наловя риба.

На реката ме очакваше горчиво разочарование. Това не беше никаква река, а открита канализация, която отвеждаше в морето нечистотиите на гражданите. Водата се плискаше приятно в иззидания с камъни бряг, но в хладното отражение на лампата по повърхността ѝ се открояваше зеленикав слой, образуван от всевъзможни отпадъци. Там плуваха разложени остатъци от храна, разкиснати парчета хартия, бутилки и кутии и не можеше да се помисли за миене, камо ли за пиене. За риболов също не виждах никакви изгледи, понеже не познавах такъв вид риба, която би живяла във водите на канала.

Не, да остана край реката означаваше само да си губя напразно времето и аз продължих още по-гладен и още по-уморен. Нощта беше напреднала, колите и хората по улиците оредяваха, прозорците на къщите потъваха в мрак. Преди онази вечер не знаех какво е самота, а след нея самотата стана мой постоянен спътник.

Стигнах до един площад. Бях попаднал на пазара, където до обяд продават всякакви продукти, но тогава още не знаех това. Усетих все пак миризмата на гнили зеленчуци и дори на риба. Човката ми ме насочи към кофите за смет в края на площада. Те бяха високи и трябваше да си помогна с празни щайги, за да се добера до съдържанието им. Разрових с крило отпадъците в една кофа. От вдигналата се воня ми прилоша, но успях да откроя няколко глави на херинги, с които донякъде уталожих глада си.

Тогава ме налегна умора. Пред погледа ми изплува картината на пясъчния бряг с тръстиките. Стори ми се, че долавям тихото дишане на пеликанчетата, тръстиките шумоляха, луната се движеше високо в небето и светлият ѝ воал обвиваше блясъка на звездите. Жена ми бе покрила главата си с крило. Клетият аз, какво бях направил?

Продължих машинално пътя си, търсейки подслон, където можех малко да поспя. Навлязох в оня същия парк, в който се срещнахме

вчера. Там, ако си спомняте, има фонтан. Ромоленето на чистата вода ми приличаше на музиката от „Вълшебната флейта“.

Захвърлих откраднатите дрехи върху една пейка и нагазих в басейна. Пих от проблясващите струи, разперих крила и заплясках освежен, забравих напълно неприятните си преживявания и впиващите се в сърцето ми зъби, докато вълшебната флейта ми напяваше със звуците на танцуващата вода.

След като се измих основно, аз се оттеглих на почивка в подножието на висока липа и изтощен от този първи, пробен ден, потънах моментално в дълбок сън.

Събуди ме един сърдит мъж в синя униформа и с фуражка.

— Тук не се спи — каза той. — Даже изтягането не е разрешено. А според наредбата изтягане е, когато единият крак е на пейката. Хайде, живо! Отивайте си в къщи или на работа!

— Аз нямам къща, нито пък работа — отговорих му искрено.

— Нямате ли? — попита синият. — Тогава ще трябва да ви арестувам за скитничество.

— Какво е това скитничество? — запитах аз.

— Скитничество е, когато някой спи из парковете, понеже няма нито дом, нито работа, нито пари.

Да, аз наистина бях скитник, никога не бях виждал даже едно пени, но често бях чувал хората да говорят за пари.

— А какво значи че ще ме арестувате?

— Изглежда, че сте много ограничен човек — каза синият. — Пък и говорът ви е малко особен. От кой край сте?

— От там, от много далече.

И аз посочих с крило нататък, където според мен се простираше соленото и студено море.

— Чужденец ли сте?

— Чужденец съм — отвърнах аз, защото тогава още не бях наясно с границите на страните и с националностите и сметнах, че чужденец е онзи, който не е местен жител.

— Така значи. Покажете си тогава паспорта — заповяда синият.

— Какво представлява паспортът?

— Слушайте, стига сте разигравали комедии, че може да пострадате. Дайте си документите и толкоз!

Затършувах объркано из дрехите си на онова място, където предната вечер бях открил хартиятата, с която заблудих портиера на операта. Надявах се, че същата щастлива случайност ще ме избави и този път. Крилото ми напипа нещо шумолящо, измъкнах го бързо и го пъхнах в протегнатата широка длан.

Лицето на синия се сви гневно. С рязко движение той хвърли подаденото на земята и ме улови за шията.

— Да вървим в участъка!

И той ме повлече през пустите улици. Изгряващото слънце искреше в най-горните прозорци на сградите, а утринният вятър подмяташе пред себе си парчета вчерашни вестници.

Най-сетне стигнахме „участъка“, както каза той. Зад масите седяха други мъже в сини униформи. Те викаха в някакви апарати със странна форма, които от време на време иззвъняваха пронизително. Сега вече знам, че това са били телефони. Други говореха със строг глас на някакви хора, чиито придружвачи ги държаха здраво за ръката, точно както и мене.

— Що за птица си довел, Хюрюляйнен? — запитаха моя придружвач.

Исправиха ме пред една маса и Хюрюляйнен обясни:

— Този господин е чужденец, но изглежда, че няма паспорт. И знаеш ли какво си позволи, когато му поисках документите? Пъхна, представи си, в ръката ми употребявана книжна носна кърпа! Употребявана!

— Шегаджия значи, а? — каза синият зад масата. — Името ви?

Нищо не отговорих. Нямаше и какво да отговоря. Бях забелязал естествено, че всички хора си имат имена, но за себе си още не бях измислил.

— Име, професия, адрес, дата и място на раждане?

Измърморих смутено първото име, което се сетих:

— Папагено.

— Италианец ли сте?

Пак не отговорих и той явно сметна това за потвърждение, защото отбеляза нещо в книгата си.

— Сигурно сте музикант?

Не го разбрах, но кимнах за всеки случай.

— На какъв инструмент свирите?

И сега не бях сигурен какво го интересуваше, но той продължи:

— На цигулка? — Той вдигна едната си ръка на височина на рамото, а другата размаха над нея. — На пиано? — Пръстите на двете му ръце затракаха по масата. — На флейта? — Той издаде устните си напред и пръстите му зашаваха встрани от устата.

Тогава го разбрах и кимнах зарадвано. Вълшебната флейта! Бях Папагено и следователно редно беше да свиря на вълшебна флейта. За момент и аз самият повярвах в това, макар всеки да знае, че щом някой вместо ръце има крила, не може да свири на никаква флейта.

Сега разпитващият ме мъж изглеждаше по-благосклонен, наведе се към мен и продължи с поверителен глас:

— Дъщеря ми свири на флейта. Много хубаво. Ала учителят ѝ по музика се разболя и не можем да намерим друг. Не може ли вие да я занимавате, господин Папагено?

Попаднах в клопка. Опитах се да възразя, но той се наведе още по-близо и зашепна:

— Разберете, от това можете да имате голяма изгода! Паспорт, разрешение за работа и така нататък...

Ето каква била работата. Продължавах да мълча упорито.

— Пък ако смятате, че не можете да се съгласите... Добре, решавайте сам. Обаче без паспорт и разрешение за работа нямате право да живеете тук. Ще ви експедират обратно в Италия.

Не знаех къде е тази Италия и какво представлява, но знаех, че нямам желание да ходя там. От друга страна, не можех да стана учител по музика на дъщеря му, а трети изход не виждах. Сините униформи чакаха решението ми. Огледах се безпомощно. Прозорецът зад гърба на мъжа беше отворен и през него в стаята нахлуваше дъхът и грохотът на пробудилия се град.

А крилата? Нали имах широки и силни крила! Ставайки човек, аз се стараех да ги използвам като ръце и се мъчех да забравя първоначалното им предназначение. Сега усетих как те се вдигат и разперват. Пред изумените погледи под фуражките скочих на масата, от масата — на прозореца, а от прозореца се спуснах надолу в задния двор. Полулетейки-полутичайки аз се измъкнах през портала на улицата, но там вече крилата не ми вършеха работа. Хората може да не обръщат внимание на някаква си човка и перушина, ала дори един гражданин би се стъписал при вида на летящ човек.

Закрачих бързо, като непрекъснато се озъртах назад, но не забелязах някой да ме гони. Може пък мъжете в сини униформи да са сметнали за излишно да ме преследват. В края на краищата аз не бях престъпник, а най-обикновен скитник, каквито в големия град сигурно имаше безчет.

ВТОРИ РАЗКАЗ НА ПЕЛИКАНА ПЪРВОТО РАБОТНО МЯСТО

За първи път разбрах колко ограничения спъваха човека и колко свободен съм бил в по-раншния си живот. Аз и тогава нямах стени, които бих могъл да нарека свой дом, нямах и друго работно място освен морето, което ми даваше прехрана. Но там не се искаше паспорт, нито пък разрешение за работа, никой не ме наричаше скитник и не ми забраняваше да спя където пожелае. Като мираж пред мен отново израснаха пясъчните дюни, на които морето се покланяше, пръскайки по тях солта си; клонките на боровете се полюшваха, а югозападният вятър разрошваше перушината...

Аз обаче стиснах човка и продължих напред. Не можех още да се върна, не биваше, защото в града имаше толкова много неща, до които исках да се добера и които възбуждаха любопитството ми. Исках да слушам не свистенето на вятъра, а звуците на вълшебната флейта, която зовеше към приключения в човешкия свят и уверяваше колко тайнствен и пищен е той.

Само стомахът ми не се интересува нито от вятъра, нито от вълшебната флейта, а роптаеше за риба. Отправих се към пазара и го открих, без много да се лутам — започнах добре да се ориентирам в града.

Сега площадът имаше далеч по-друг вид отколкото предишната вечер. Забързани хора сновяха между бараките, продавачки хвалеха стоката си. По сергиите се виждаха най-различни плодове и зеленчуци: домати, моркови, картофи, магданоз, ягоди и южни плодове. Мене обаче ме интересуваха единствено рибарските сергии, над които чайките кряскаха и се спускаха в стремителни набези.

— Дайте ми от херингите, моля — казах на една пълна жена, пред която беше струпана цяла планина сребристи, но за мое огорчение вече умрели риби.

— Колко килограма искате? — попита жената.

— Не, не килограми, а херинги искам — уточних аз с по-висок глас.

Тя помисли, че се шегувам, и се разсмя. А аз дотогава не бях боравил с никакви мерки — ни за тежест, ни за вместимост — и действително предположих, че килограмът е някакъв вид риба. Имаше какво още да научавам.

— Един стига ли?

— Не, трябва ми най-малко петнайсет.

— Петнайсет!

Жената изглеждаше слисана, но започна да пълни голяма кесия с херинги. По моите сметки те станаха много повече от петнайсет, ала не посмях да ѝ правя повторно забележка. Като напълни първата кесия, тя взе втора и тогава вече каза:

— Благодаря, това е достатъчно.

Поех кесията, готов да си тръгна.

— Струват пет марки — рече жената.

Пет марки! Съвсем бях забравил за парите, бях забравил, че човешкият град е опрян на кръглата монета и че в него не можеш да направиш ни една крачка, без да си послужиш с металическите колелца или зелените хартийки с образа на високомерни господа.

Не пет марки, ами и една дори нямах, но затова пък имах стомах и изпитвах глад, който с всеки изминал момент ставаше все по-свиреп.

Жената чакаше с протегната ръка, докато ровех в джобовете си, както вече два пъти при сходни обстоятелства. Този път те бяха празни и оставаха празни.

Озърнах се отчаяно — хората започваха да ме заглеждат. Кой знае защо вдигнах поглед и нагоре и съзрях едра чайка, която кръжеше над сергията.

Понякога от изучаването на езици може да има огромна полза. Аз знаех няколко думи от езика на чайките, който между другото е доста неблагозвучен, и в онзи критичен момент си ги спомних. Ще ви ги превода:

— Кълви, кълви! — извиках аз и посочих продавачката, която ставаше все по-сърдита. — После ще делим!

И чайката я клъвна. Жената изпищя от болка и закри лицето си, за да се защити от ново нападение. Аз се възползвах от суматохата и изчезнах. Изпарих се, както чувам понякога да казват. Но кесията с херингите стисках здраво под крилото си.

Сега вече освен скитник бях станал и крадец. Оказа се, че пътят към човешкото общество е по-трънлив, отколкото бях предполагал.

Стигнах оживената главна улица, намалих темпото и направих опит да се слея с човешкия поток. И този път не забелязах опасност от преследвачи — само чайката с лекота следеше бягството ми, за да получи обещаната награда.

Отново се озовах край реката, която лениво отнасяше нахвърляните по повърхността ѝ отпадъци към морето, към бреговете, които някога наричах роден кът и където близките ми живееха и сега. Разположих се, капнал от умора, на кея и чайката кацна до мене. Поделихме мирно и кротко херингите, които бяха предостатъчно, но не завързахме по-близко познанство. Когато се нахранихме, чайката разпери крила и отлетя, а аз останах с мислите си.

Мислех си, че ако искам да заживея като човек, ще трябва отнякъде да получавам пари. А доколкото знаех, пари се плащаха за извършена работа. Сигурно имаше и други начини, може би дори полесни, но на мене не ми бяха известни. Сега вече знам, че с труд не се изкарват бог знае колко пари и че за да бъдеш истински богат, са нужни произход, връзки и безсърдечие.

И така, налагаше се да си потърся някаква работа. Поради неграмотността и недостатъчните си езикови познания не вярвах да намеря лека служба на закрито. От друга страна, аз съм дребен и слаб и не мога да вдигам много тежки предмети, нито да копая канавки, още повече че нямам ръце, а крила, които на земята са доста непрактични.

Тръгнах по крайбрежния булевард и продължих да умувам как да се сдобия с работа. Пред мен вървяха две жени. Едната буташе пред себе си детска количка. Разговорът им стигна до ушите ми.

— Вярно, че сега е трудно — говореше едната, — като не може да се намери отникъде сваятна бавачка. Последната се задържа само три дена — хлапачка някаква, по цял ден косата си гласеше и приказваше по телефона.

— Не можеш да имаш доверие на такива момичета — каза другата. — Все си е друго, когато е някой по-възрастен човек.

Внезапна идея ме подтикна към действие. Настигнах жените и вдигнах учтиво шапка за поздрав. Те ме изгледаха недоверчиво.

— Моля да ме извините, но неволно дочух разговора ви. Знаете ли, аз съм свикнал да бъда с деца и много ги обичам. В момента

случайно съм безработен и с удоволствие бих приел да гледам...

Гласът ми ставаше все по-несигурен — колко неприветлив, почти неприязнен беше погледът на жените.

— Но вие сте мъж — обади се най-сетне жената с количката.

Трябваше да призная, че съм мъж.

— А пък аз търся някоя по-възрастна жена да гледа детето.

Нямаше какво да се прави. Не можех да се превърна във възрастна жена и затова сломено вдигнах отново шапка. Погледът ми се плъзна към количката, в която седеше истинският ми работодател. Той беше втренчил ясните си любопитни очички в мене и изведнъж извика:

— Птица, мамо, птица!

Жените се засмяха. Засмях се и аз, макар и доста пресилено. Доволна майката погали момченцето по главата.

— Вили има такова силно въображение!

Вашето въображение е силно, помислих си аз, щом смятате, че всички обути в панталони са мъже и хора, ала се присъединих към възторга на жените.

— Какво сте работили по-рано? — попита жената.

— Ами... занимавах се с хранителни стоки.

Добре го измислих, пък и не беше съвсем лъжа, защото риболовът все пак спада към този бранш.

— И освен това сте се грижили за деца, така ли?

— Лично аз имам единайсет.

— Какво говорите! — ахнаха жените. — Нима и днес още се срещат такива многодетни семейства? Жена ви сигурно се е съсипала от работа.

— Грижехме се еднакво — похвалих се аз, — колкото тя, толкова и аз.

— А като си помисля, че моят мъж веднъж не е сменил пелените на Вили...

Сега погледът на жените беше далеч по-благоклонен. Вили протегна ръчички към мене и извика:

— Искам човка! Искам човка!

Нямаше какво — дадох му да пипне човката ми и той я погали нежно, даже притисна бузка към перата на шията ми.

— Вили като че ли ви одобрява — каза майката с омекнал глас.
— А как ви беше името?

Вече не исках да си служа с италианското си име, защото се опасявах, че жените ще почнат да ме разпитват за паспорта. Освен това имах чувството, че благодарение на прекрасния ми слух начинът ми на говорене се беше оправил значително в течение на този ден. Надявах се, че можех да мина за гражданин или поне за преселил се от околността работник, и затова изрекох първото хрумнало ми име:

— Хюрюляйнен.

— Е, господин Хюрюляйнен, може пък и да се споразумеем. Аз се казвам госпожа Сормикас, а това е Вили. Изглежда, че двамата наистина ще се разбирате. Няма да сте ангажиран повече от четири часа на ден, тъй като аз съм на полудневна работа. Вие впрочем къде живеете?

Гордостта и страхът не ми позволиха да призная, че нямам дом. Боях се да не би жената да ме изгони или да повика сините униформи. Затова описах с ръка широка дъга, което можеше да означава който и да е квартал на града. За мое удивление това задоволи жената, тя ми даде адреса си и добави:

— Трябва обаче да дойдете точно в осем часа, когато тръгвам за работа.

Не посмях да попитам нищо за парите или за заплатата, както се казва в такива случаи, но реших още сутринта да поставя този въпрос. Нужен ми беше аванс.

Независимо че продължавах да съм без пари и без дом, направил бях важна крачка — от скитник бях станал трудец се, а с това по мое мнение се бях доближил до очовечаването, към което се стремях.

Разхождах се по улиците, загледан в пъстрото множество, а новото чувство за собствено достойнство изпълваше гърдите ми. Ала щом вечерта се спусна и уличните лампи светнаха, умората и тъгата по родния дом надделяха. Предстоеше ми втора нощ, която не знаех къде да прекарам. За парка повече не можех да помисля.

Изкачих се на моста над реката и се облегнах на перилата. Опрял глава на крилото си, аз се загледах в непроницаемата вода. Спомних си за други води — по-свежи и по-сини, окичени с дантели от пяна и прозрачни до самото дъно. Докато стоях облегат, погледът ми попадна върху изтеглените по крайбрежната ивица лодки, някои от

които бяха обърнати с дъното нагоре. Досетих се веднага, че нощуването ми е осигурено, и понеже булевардът изглеждаше пуст, рискувах и прелетях от перилата право до една малка лодка, боядисана в зелено и бяло. Пропълзях под нея, но перата на опашката ми настръхнаха, когато в тъмното се разнесе глас:

— Тука е заето!

Измъкнах някакво извинение и бързо се измъкнах обратно. За миг се поколебах, преди да почукам на борда на съседната, изкусно лакирана лодка. Никой не се обади и аз се осмелих да се свия предпазливо под нея. Спах цяла нощ, необезпокояван от никого.

Когато на сутринта изпълзях навън, изпод съседната лодка се появи нощувалият под нея. Сигурно беше същият, който вечерта бе извикал „Тука е заето!“ при опита ми да проникна в неговите владения.

— Добро утро — поздравих учтиво.

Той нищо не отвърна, само ме погледна изпод вежди и започна да се чеше с две ръце по главата и по косматите гърди, които се подаваха от разкопчаната му риза.

— Сърби ли? — попитах го с надеждата, че ще завържем разговор.

За момент мъжът престана да се чеше и отново ме погледна навъсено.

— Тупаник яде ли ти се?

— Защо не, гладът започва да се обажда вече — зарадвах се аз, че все пак изкопчих някоя дума от устата му. За тупаник още не бях чувал, но предположих, че ще е някаква по-проста закуска.

За моя изненада мъжът смръщи лице и вдигна заканително юмрук.

— Няма да се майтапиш с мене, че знаеш ли! — изръмжа той.

Откровено казано, малко ме достраша, защото мъжът беше здравеняк, широкоплещест, а пък по мене няма и следа от рамене. Извинявайки се, започнах да се оттеглям на по-безопасно място зад лодката.

Той ме изгледа презрително и продължи да се почесва, без повече да хаби думите си заради мене. След като се начеса предоволно, мъжът се изправи лениво, протегна се и се прозя така, че очите му се разтегнаха. Преди да се покатери по стръмното, той хвърли още веднъж поглед към мене и подметна през рамо:

— Какви ли не типове се срещат!

В това беше безусловно прав.

Мъжът си отиде, но и за мене беше време да побързам. Нито имах часовник, нито умеех да си служа с него, ала попитах първия срещнат за часа. Беше едно малко момче, тръгнало очевидно за училище. За съществуването на „училището“ бях узнал отдавна — тази дума се повтаряше често в разговорите на хората и особено на най-младите. Момчето сигурно носеше време на ръката си — погледна я и каза:

— Часът е седем и петнайсет.

— Аха. А какво идва след това?

— След кое?

— След седем и петнайсет.

— Седем и шестнайсет естествено.

То ме изгледа подозрително и понечи да продължи пътя си. Хванах го за лакътя.

— Би ли ми помогнал малко? Ако ми помогнеш, ще ти покажа нещо удивително.

— Какво е то?

— Ще ти покажа как се лети.

Малкият моментално пусна чантата си на земята.

— Добре. Какво трябва да направя?

— Разкажи ми всичко за това тука — посочих към ръката му.

Преместихме се на спокойствие под свода на един вход. В осем без петнайсет знаех всичко за часовника. Знаех, че един час се състои от шейсет минути, а минутата от шейсет секунди, и че едно денонощие има дващест и четири часа. Разбрах, че земята обикаля около слънцето, което първоначално не ми се вярваше, и че всяка обиколка трае една година или триста шейсет и пет дена.

Така в осем без петнайсет аз бях значително по-мъдър отколкото в седем и петнайсет, но имаше също значителна опасност да закъснея. Нали точно в осем часа имах среща с госпожа Сормикас и малкия ѝ син.

— Каж ми още, моля те, къде се намира улица „Кошничарска“?

— Това е тази същата тука — отвърна момчето.

— Трябва да открия номер осем, вход А, където живее госпожа Сормикас.

Момчето ме поведе и се изкачи заедно с мене до най-горния етаж.

— Ето тук, а сега ми покажи как се лети.

— Запомни, че не бива да казваш на никого. Това е тайна!

Малкият изглеждаше въодушевен. Стълбището беше празно, а в средата му се откриваше пропаст, достигаща чак до партера. Стъпих на перилата и казах:

— Гледай сега внимателно!

Спуснах се в празното пространство и забавяйки полета си с крила, кацнах леко на партерния етаж. Погледнах към момчето, което ме наблюдаваше с възхищение от площадката на най-горния етаж.

— Сега ще се върна.

И по обратния път се издигнах отново при него.

— Недей да опитваш сам такова нещо! — забраних му аз. — Няма да ти се удаде.

Беше му напълно ясно и кимна сериозно с глава. Благодарих му и то се затича надолу по стълбите.

— Закъснях за училище — викна то, — но си заслужаваше!

Госпожа Сормикас отвори вратата, преди още да бях почукал. Имах късмет, защото по вратите на апартаментите не се чука, както узнах по-късно. Те имат звънци и бутони.

Беше облякла палтото си, а Вили плачеше и я дърпаше за полите.

— Тъкмо вече ви очаквахме. Аз трябва да хвърча. (Удивих се, като каза така, защото не виждах да има крила.) Яденето на Вили е в хладилника, затоплете го и го нахранете в единайсет часа. В парка има площадка с пясък, лесно ще я намерите.

И тя тръгна, ала не хвърчейки, а тичайки. Останах сам с Вили. Той ме гледаше със зяпнала уста и още мокри бузки, малко пообъркан, но притихнал. После ясна усмивка озари лицето му:

— Птицата! Птицата дошла!

— Ти си умно момче — казах на Вили, — а аз съм умна птица. Ще станем добри приятели.

И ние се сприятелихме. Но преди да го отведе в парка, аз разгледах апартамента. За първи път попадах в човешко гнездо и много неща в него ме удивяваха. Удиви ме преди всичко малкото разстояние между срещуположните стени, между тавана и пода. Както

и това, че зад стените, таваните и подовете имаше други гнезда, опрени плътно едно до друго.

Почти всички предмети в гнездото ми бяха непознати — книгите, огледалата, печката и хладилникът, радиото и телевизорът. Вили ми помогна много — ходеше след мен и назоваваше предметите. Той наскоро беше научил имената им и сега му доставяше удоволствие да ги представя. Но имената, естествено, не казваха всичко, не обясняваха с кой предмет какво се прави.

Приготвянето на момченцето за излизане се оказа неочаквано сложно. То беше босо, а пък аз бях забелязал, че хората из града носеха без изключение някакви покривала на краката си — обувки. В антрето се намериха съвсем малки обувки, явно на Вили, но трябваше да се напругна здравата, докато вмъкна детските краченца в тях. На закачалката в антрето висеше също малко палтенце, което успях да надяна на Вили, ала по него имаше толкоз много копчета и дупки за копчета, че душата ми излезе. С обувките детето ходеше много по-трудно отколкото босо, така че се наложи да го нося до парка.

В трапа с пясък се бяха скупчили момченца колкото Вили, малко по-малки и малко по-големи. Наоколо седяха много жени. Едни плетяха, други държаха книга, но повечето разговаряха и от време на време отправяха по някоя забележка или съвет към ровещите се в пясъка малчугани.

Моите момчета също обичаха пясъка, ала там, при нас, пясъкът е по-светъл, по-равен и по-чист, зрънцата му са по-бляскави и по-кръгли, излъскани от солената вода.

— Ето го и Вили — извика една от жените при приближаването ни.

Всички насядали около трапа и някои от играещите в него се извърнаха към нас. Вили ме беше яхнал и се държеше здраво за перата около човката ми.

— Птица, птица! — отекна пискливо гласче откъм трапа, но жените не му обърнаха внимание. Те се бяха вторачили във Вили, когото тъкмо оставях сред другите деца в трапа.

— Божичко! — чух да възкликва жената с плетивото.

Дали нещо с Вили не беше наред? Наистина палтото не му стоеше много добре — яката се беше вирнала почти до устата му, а ръцете му стърчаха в ръкавите като тояжки.

— Защо ли палтото му е сложено обратно?

Ето къде била грешката. Изчервих се под перушината си, дръпнах Вили към себе си и се опитах да разкопчея копчетата, които бяха останали на гърба му. И понеже не ми се удаде веднага, жената с плетивото предложи учтиво, но поклащайки глава да ми помогне. По-младата до нея се хилеше и сочеше към краката на Вили:

— И обувките му са разменени!

Вили изглеждаше доволен, че беше станал център на внимание. Сръчните ръце на жената го въртяха, обръщаха и бързо го оправиха.

Почувствах се неловко, когато някой по-встрани каза шепнешком:

— Какви ли не ги измисля Силвия, сега пък мъж взела за бавачка!

Изкушаваше ме мисълта да се защитя: „Уважаема госпожо, причината за тези дребни пропуски не е в това, че съм мъж, а че съм птица, както някой току-що отбеляза. А една птица, която едва от три дни живее сред хората, не може да бъде наясно с всички човешки приумици“.

Замълчах си обаче благоразумно и преглътнах срама. Седнах близо до Вили, оставих жените да говорят каквото си щат и започнах да отсявам пясък между перата на крилата си. Децата ме наобиколиха. Искаха да погалят крилата ми, да пипнат сиво-бялата ми човка...

Изпях им песничката за кравата:

*Живее там в обора
добрата кротка крава
и аромат на слама
разнася се из двора.
Преживя тя спокойно
и с мляко ни дарява —
за радост на децата
какво е по-достойно?*

Като се върнахме в къщи, пред мене изникна нова трудност — нахранването на Вили. Госпожа Сормикас беше споменала, че яденето е в хладилника и че трябва да се затопли, но не каза как. Още при

първото влизане в кухнята Вили ми беше показал хладилника. Отворих го без усилия. Чувахе се особено бръмчене и в лицето ме лъхна полярен студ. Беше натъпкан с всякакви кутии и буркани, плодове и зеленчуци, а сред тях се мъдреха — о, небеса! — две големи риби: щука и платика. Отново не бях хапвал цяла сутрин и се чувствах много отпаднал, ала не посмях да посегна към рибите. Реших обаче, щом се върне госпожа Сормикас, веднага да ги поискам вместо заплата за този ден.

Опитах се да предложа на Вили щуката, но долната му устна затрепери и той извърна глава. Един догат сигурно щеше да му хареса, ала се съмнявах, че ще бъде достатъчно. Най-сетне открих малко бурканче, на чийто етикет се виждаше засмяно бебе.

— Това ли е за тебе? — попитах момченцето и то закима усърдно.

Бурканчето беше съвсем студено. Заех се да го топля под крилата си, от което тръпки ме побиха. Дали това според жената трябваше да значи затопляне? Измина доста време, докато достигна температурата на тялото ми, а Вили беше станал нетърпелив, хленчеше и се търкаляше по пода. Сега пък нова беда: трябваше да отворя бурканчето, а да се отвори капачката му с крило не е никак лесно. Когато най-после успях, на Вили вече не му се ядеше. Затова пък на мене така ми бе причерняло от глад, че ми се дощя да хапна част от детския обяд. Вили видя как опитвам странно миришещия крем в бурканчето, въодушеви се и пожела непременно той сам да ме храни. Опитвах се да не отварям човката си и да насочвам лъжичката, с която Вили ме тъпчеше, към собствената му уста, но той ревяше неистово. Нямахме накъде — бързо лапвах подаденото и това никак не ми беше неприятно.

В този вид — седнали на пода в кухнята — ни завари госпожа Сормикас.

— Какво е това! — избухна тя, — как се осмелявате да ядете храната на детето?

Напразно се мъчех да ѝ обясня, че детето само пожела да ме храни и че аз умирах от глад, докато то не искаше и да чуе за ядене.

— Трябваше да се сетя навреме — вайкаше се тя, — че не бива да се захващам с човек като вас. Не зная даже доколко сте човек, като гледам какво сте плашило.

Тя се свлече на кухненското столче, притисна Вили към гърдите си и заплака.

— Да оставя детето си в ръцете на един мъж, лоша майка съм аз! Милото Виленце, горкото то, колко лоша майка има!

Вили също се разплака, а аз се опитах да утеша майката:

— Не сте чак толкова лоша де, недейте сега да преувеличавате!

Това нищо не помогна, само я раздразних още повече.

— Махайте се оттука! Моментално!

Гладът ми даде кураж да попитам:

— А заплатата, госпожо? Ще може ли да получа поне едната от ония риби... Щуката, да речем...

Жената дръпна вратичката на хладилника и грабна едната риба.

— Ето ви щуката и да ви няма!

И тя запокити право по главата ми замръзналата риба, която на всичко отгоре беше платиката.

При такива обстоятелства беше безполезно да се пазаря, прибрах рибата и си тръгнах. На стълбището дочух огорченото гласче на Вили:

— Искам си птицата! Защо изпъди птицата? Лоша майка!

— Чичкото беше лош — обясняваше му жената. — Мама е добра, мама ще свари на Вили кашичка. Да-а. Хайде да си попеем: „Морковче, морковче, цвекло и малко репички...“.

Напуснах сградата, криейки рибата под пуловера си. Тя бе първата ми заплата и трябваше да изпитвам радост и гордост. Ала положението беше такова, че направо се опасявах да не би тази първа заплата да се окаже и последна.

Постиженията ми в трудовия живот не бяха насърчителни и въпреки това реших да опитам отново. Може пък гледането на деца да не е било мое призвание. Може би ми беше отредено блестящо бъдеще при изпълняването на някоя друга задача.

В това впрочем аз бях напълно убеден, оставаше само да открива коя е тази задача.

ТРЕТИ РАЗКАЗ НА ПЕЛИКАНА ПОЧТИ ЧОВЕК

Вечерта отново обгръщаше града. Промъкнах се обратно под лодката, която веднъж вече ме бе приютила. Сутрешният ми приятел не се виждаше — може би си беше сменил квартирата, след като забеляза, че се е появил нежелан съсед.

Мушнах глава под крилото си, но не можах да заспя. Случките през деня оживяха пред очите ми. Дръгливият мъж ми предлагаше тупаник, а малкият ученик ми разказваше необикновени неща за времето, слънцето и земята. Летях в бездната на стълбището и завързвах омотани връзки на обувки, закопчавах в отчаяние безброй копчета и ядях детска храна от бурканче. Ядосаната жена ме ругаше, наричаше ме плашило — пфу, че грозна дума! Влажната риба отново ме плесна по лицето и в очите ми се надигнаха сълзи на самосъжаление.

Какво излизаше — дошъл бях в човешки град, бях се отказал доброволно от крилата си и се мъчех да ги използвам като ръце. А краката ми, босите ми крака, които за разлика от хората не покривах с кожата на други животни, бяха загрубели, докато кръстосвах павираните улици на шир и дълж в сянката на каменните здания.

Крайбрежният пясък, пяната и тръстиките бях заменил с твърдия паваж, а звучните викове на децата си — с бученето на колите и с бръмченето на някакъв шкаф, от който лъхаше смразяващ студ. Не беше ли тази замяна невероятно глупава? Не бях ли самият аз кръгъл глупак? Не трябваше ли да стана веднага и да се махна от тази лодка, да потегля обратно по целия дълъг път без отдих, макар краката ми да горяха и да ме боляха?

И аз станах и тръгнах, защото сънят бягаше от малката лодка, но нямах още намерение да се връщам в родния си край.

Духът ми беше неспокоен и разстроен, търсеше утеха и преди да се усетя, уморените ми крака ме бяха отвели пред операта.

Сега обаче пред входа не се трупаха елегантно облечени хора, а огромните сводести прозорци бяха тъмни. Прокрадних се до вратата и

долепих ухо към нея. Отвътре не се дочуваха нито звуците на флейта, нито веселата мелодия на Папагено.

Къде бе изчезнало всичко — музиката, радостта, животът?

Седнах на стъпалата пред вратата да си отпочинат краката ми. Все още таях слаба надежда, че след малко лампите ще светнат и флейтата ще зазвучи. Но напразно. Така съм задрямал и съм спал чак до сутринта, измъчван от объркани сънища.

Сънувах, че съм легнал под липата. Човекът в синя униформа идва, хваща ме за врата и се заканва, че ще ме прати в затвора, ако не му кажа веднага колко секунди има една година.

— Смилете се! — молех го уплашено. — Аз съм слаб в смятането. Годината трае дълго, а аз съм толкова уморен...

Той ме държеше здраво и ме разтърсваше още по-силно. Отворих очи и видях, че не лежа под липата, а на стълбите пред операта. Някой наистина ме бе хванал за врата, но той не носеше фуражка. Слънцето грееше.

— Тука не се спи!

Постепенно започвах да проумявам, че никъде не биваше да се спи. Разтърках очи и станах. Крилата ми бяха изтръпнали. Разбудилият ме мъж ми се стори познат — да, това бе човекът, който стоеше пред входа на операта и късаше хартийките.

— Какво търсите тука? — запита той подозрително. — Няма ли по-добро място за нощуване?

— Търся работа.

— Сигурно сте безработен тенор, а? — изсмя се мъжът иронично.

Какъв ли не бяха ме наричали за краткото време, откакто живеях сред хората: скитник, плашило, а сега пък и тенор. Това започваше да ме дразни.

— По-добре тенор, отколкото да късам хартийки — отвърнах аз, макар изобщо да не знаех какво прави един тенор.

— И за тази работа се иска майсторлък — продължи мъжът. — Освен късането на хартийки аз имам и други задължения. Вечер последен проверявам дали някой не е заспал на стола си, заключвам вратите, а сутрин идвам първи и ги отключвам.

— Много дълъг е работният ви ден.

— Бяхме двама, ама другият се разболя. Още не могат да му намерят заместник. Заплатата е малка.

— Аз мога да опитам.

— Вие ли? Че вие не сте ли певец?

— Е, за разнообразие бих могъл да поема късането на хартийки.

Така бях назначен за помощник-портиер на операта — временно и на по-ниска заплата. Но затова пък вече имах служба, бях направил крачка към истинското очовечаване.

Дадох ми яркочервена ливрея с два реда позлатени копчета отпред. Научих се да късам билетите бързо и сръчно. Скоро погледът ми различаваше сред потока посетители опитващите се да влязат гратис — най-често млади хора с по-просто облекло. Разпознавах ги лесно, но се правех, че не отгатвам тайното им намерение. При удобен момент дори обръщах гръб, за да се промъкнат незабелязано, или скъсвах, без да ми трепне окото, подправените билети, които ми подаваха уж за редовни. Правех го, защото разбирах, че между тях имаше истински познавачи и ценители на изкуството — именно между тях, а не сред аристократичната публика от първите редове и частните ложи.

Отдалече се възхищавах на оперната примадона Ла Самбина, която понякога ме удостояваше с великодушно кимване, понякога минаваше забързано покрай мене, без да ме забележи, облъхвайки ме с аромата на цветя. Имах също щастието през пролуката на вратата да следя репетициите на малките балерини, които протягаха крака под леките си като пеперуди костюми, както и на хористите, чието разпяване беше забавно да се слуша.

Вече не бях скитник, но продължих да нощувам под лодката до деня, в който давах заплата. Тогава платих наема за този апартамент. Посочи ми го един хорист — хазайката ми, госпожа Капио, била негова леля.

Водех умерен, уравновесен живот, ала още не се осмелявах да доведа семейството си в града. Заплатата ми беше толкова ниска, че едва стигаше за наема, за най-необходимите дрехи и за всекидневната порция херинги. Опитвах се да ям и човешка храна. Защото има случаи, когато се налага да се храня пред други, а съм забелязал, че яденето на сурова риба ужасява много хора. До месо не се докосвам, но се научих да понасям кафето. За разлика от хората не обичам

топлата храна и трябва дълго да духам и да разбърквам кафето си, преди да го пия.

Имах възможност да чуя и други опери, освен „Вълшебната флейта“, но никоя не ми хареса толкова много. Научих все пак какво значи тенор, либрето и речитатив. Понякога вечер, докато гасях лампите в залите и по коридорите, ме обземаше желание да изпробвам качествата на собствения си глас. Веднъж дори се качих на сцената, заех позата на оперетен певец и изпях една песничка, която сам бях съчинил:

*Изправям се гордо пред вас аз и пея,
безгрижно и волно момче.
Прилича ми тази разкошна ливрея
тъй както звънче на свинче...*

Тогава за моя изненада в тъмния салон, откъм червената лампа над изхода, се дочу ръкопляскане.

— Та вие имате глас — извика някой. — Защо не дойдете в хора?

Беше диригентът на хора. Съпругата му си забравила визоновата кожа в салона и той се върнал да я потърси. Откри я, а същевременно откри и мене — покани ме да пея в групата на тенорите, на задния ред...

— Едва ли някога ще получите солово партия — каза той със съжаление, — макар гласът ви да е обещаващ. Не сте подходящ за роля — външността ви, пъстрият ви нос, късите крака и необикновено широките стъпала... Разбирате, нали?

Естествено, че разбирах. Хората ме смятаха за грозен, въпреки че някога бях един от най-представителните пеликани на брега. Трябваше да го преглътна така, както и много други неща в света на хората, щом вече се бях хванал на хорото.

В началото не разбирах нищо от ноти, пеех по слух, повтаряйки думите след останалите, и постоянно се боях, че невежеството ми ще излезе наяве. Но не след дълго в непонятните знаци започнах да откривам системност и последователност: колкото по-високи тонове се пееха, толкова по-горе по линиите се намираха черните лулички. И

обратно. Така преди да науча азбуката, аз се научих да разчитам нотите.

Заплатата ми като хорист беше посредствена и скоро започнах да търся начини за допълнително припечелване. Забележката на диригента, че не съм подходящ за солови партии, ме накара да се амбицирам — щом ми отказваха роля на оперната сцена, защо пък да не опитам някъде другаде. В края на краищата не бях прост хорист, можех сам да съчинявам песни, които според мене съвсем не бяха лоши. Даже бях сигурен, че ще се намерят хора, които щяха да платят, за да ги слушат.

Такива хора наистина имаше. Наеха ме да пея в един ресторант — два пъти седмично. Собственикът искаше „забавни песнички“ и аз му ги предлагам. Много от тях нямаха кой знае какъв смисъл, но публиката ги харесваше.

Сприятелих се с пианиста Унтамола, който ми акомпанира. Той е възрастен, мършав мъж, пуши като комин и има брадавици на пръстите, но това не му пречи да свири. Унтамола е човек на изкуството. Същото каза и за мене, когато изпях първата си песен. Това бе „Малка нощна песен“, след малко ще я чуете. Обаче „Пуйката“, любимата песен на собственика на ресторанта, не го очарова много. Чуите я:

*На пуйката перата
пред празник залиняха.
Ще свърша май безславно —
изхлипа тя печално.*

*Макар да бе солидна,
до празника не стигна
с ориз, яйца и гъби
напълнена да бъде.*

Щом дойдеше ред да изпълнявам „Пуйката“, Унтамола сядаше намръщено пред пианото и демонстративно свиреше фалшиво. Но до следващата песен ядът му минаваше.

Така животът ми като човек постепенно се улегна. Прекарах вече почти година в света на хората. Имам си квартира и работа, някой и друг приятел, преди всичко Унтамола, а сега и вас. Но макар вече да разполагам с достатъчно средства, все още не смея да доведа семейството си в града. Гложди ме съмнение, че ще направя грешка спрямо близките си, ако ги накарам да се преместят тук, сред хората. Децата са пораснали, може би вече са забравили баща си и мечтата си да станат хора.

Колко нощи съм размислял, крачейки напред-назад между тези тесни стени! Колко пъти съм отварял входната врата с намерението да се върна при тях, но някаква сила — любопитството, навикът, упорството ме заставят да се отправя обратно във ваната, където ношувам.

Станах човек, там е цялата работа. Станах човек по-бързо и по-убедително, отколкото бях предполагал. Сега тук, в града, има неща, от които не желая да се лишавам.

Например операта. Къде ще намеря опера на брега — по гранитните скали или сред тръстиките край залива? Никъде! Там няма такова нещо. Е, там също се срещат разни свирци и певци — чайките кряскат, дивите патици крякат. Над всичко се извисява свистенето на вятъра, а водата бучи и отеква в скалните подмоли.

Чувал съм да говорят за „великата симфония на природата“, но това не е никаква симфония, защото няма ни начало, ни посока, ни край. Просто съществува — вечно и неизменна. А аз се научих да ценя границите и целта, замисъла и темата, онова, което е сътворено, съчинено и изградено.

И сега ме мъчи ужасно съмнение. Питам се дали някога ще мога отново да стана птица. Ще бъда ли подходящ баща на децата си и съпруг на жена си? И дали те ще ми подхождат?... О, колко ужасно е това съмнение, ала все някак си ще го преодоля.

Струва ми се, че и по външност започвам все повече да приличам на човек, че на крилата ми растат пръсти, човката ми се превръща в нос, а плавниците — в стъпала. Перата ми залиняха, точно както в песента за пуйката. Може би скоро съвсем ще окапят и под дрехите си ще бъда гол като човек...

В КЪЩИ, ПРЕДИ ДА СЕ МРЪКНЕ

— Вие като че ли заспахте?

— А, не съм — сепна се Емил и повдигна главата си, която неусетно бе клюмнала на гърдите му.

— Аз съм лоша птица, не е хубаво, че ви задържам по такъв начин. Какво ли ще кажат родителите ви, като ви няма толкова до късно.

— Татко... няма да каже нищо. Той не е тука. И майка няма да се сърди, тя самата често излиза вечер.

— Знае ли, че съм птица?

— Не вярва. Веднъж ѝ бях казал, но не повярва.

— Може би така е по-добре. Аз съм ви благодарен, че търпеливо изслушахте дългия ми разказ. Но преди да се разделим, бих искал, ако разрешите, да ви изпея моята „Малка нощна песен“.

Емил нямаше нищо против и пеликанът запя:

*Преди още вѐн да се мръкне,
вечерник преди да полъхне,
побързай, бъди си дома —
не чакай тъма,
не чакай тъма.*

*И златните рибки в морето
палуваха цял ден, но ето
пред мрака те бързат да стигнат
под свод от корали издигнат.*

*Лисиче червено там дебне,
но скоро и то ще побегне
при своята майка в гората,
преди да го стигне тъмата.*

Тук охлювче с къща на рамо

*пълзеше по стръкче, но рано
прибра се, вратичка залости,
не пуска по тъмното гости.*

*Щом вечер настъпи полека
над малката полска пътека
и падне дълбока тъма —
бъди си дома,
бъди си дома!*

*Не стигнеш ли в къщи на време,
нощта в свойте пазви ще вземе
морето, полето, леса —
до осем часа,
до осем часа.*

СТЪКЛО И ЕЛМАЗ

*Стъкло и елмаз
Мечта и живот*

НА ПАНАИР

До края на седмицата Емил всеки ден учеше пеликана да чете, а в събота решиха да нямат занимания.

Пеликанът бе видял афиш за някакъв голям панаир в другия край на града.

— Какво представлява панаирът? — запита той Емил.

— Това е изложба, на която показват нови стоки, машини и изобретения.

— Да отидем ли да я разгледаме?

— Да отидем!

Емил се зарадва, защото и той самият никога не беше ходил на панаир. Но след миг лицето му помръкна.

— Предполагам, че там се плаща. А аз нямам пукнат грош.

Пеликанът го потупа окуражително по рамото.

— Разрешете аз да ви поканя. Тъкмо съм получил заплата. Нали си заслужава да видим изложените машини и изобретения?

И те тръгнаха с трамвай номер седем към другия край на града. Денят беше слънчев и през прозорците на трамвая градът им се стори по-приятелски откогато и да било.

Седяха на предната седалка и пеликанът показваше с върха на крилото си всичко, покрай което минаваха — сладоледчия, момиченца, скачащи на въже, кафез с канарче, окачен на прозореца на един партерен етаж... Той възкликваше и разпитваше: „Колко чевръсто момиченце, нали!“ или „Кой сладолед е най-вкусен?“ (защото още не беше опитвал сладоледа) или „Сега канарчетата не правят никому впечатление“.

Щом минеха през някой площад или мост или покрай някое по-голямо здание, Емил трябваше да обяснява къде се намират и кое е това здание, но много често той самият не беше осведомен.

С помощта на Емил пеликанът разгадаваше някои обявления и фирми: „Днес голямо намаление!“, „Открива се нова дискотека!“ или „Месо — Kött“.

— Какво значи Kött? — попита птицата.

— Месо, само че на шведски — обясни Емил.

— Аха, естествено.

За миг пеликанът се умълча.

— По-рано си мислех, че хората навсякъде говорят един и същ език, както например пеликаните.

— Хората имат най-малко сто различни езика — просвети го Емил.

— Но това не усложнява ли нещата много повече?

— Усложнява ги — отвърна Емил. Беше го забелязал вече в училище, защото бележките му по чужди езици не бяха от най-добрите.

Тъкмо в този момент минаваха покрай огромна червена сграда, оградена с висок зид. По горния му край се виждаха два реда бодлива тел.

Пеликанът забрави стоте езика на хората и се заинтересува за предназначението на сградата със зида.

— Това е нашият Синг Синг — отговори му Емил.

— Синг Синг ли? — разсмя се птицата. — Това пък какво е?

— Затвор — поясни Емил. — В него живеят затворници.

— А кой ги е затворил?

Емил се замисли.

— Цялото общество — каза той неуверено. — Законът ги е осъдил.

— Какво е закон?

— Законът е книга, в която пише какво не бива да се прави.

— А какво не бива да се прави?

— Не бива например да се краде. Или да се убива.

— Или да се спи на пейките в парка — спомни си птицата. — Значи затворниците са вършили онова, което не бива. А защо са ги сложили да живеят заедно в една сграда?

Пеликанът задаваше трудни въпроси. Но преди още Емил да намери отговор, трамваят стигна последната спирка и те трябваше да слизат. Панаирните палати бяха съвсем наблизо, а около тях гъмжеше от хора.

На входа пеликанът плати за двамата. Беше притихнал и изглеждаше разсеян. Може би продължаваше да си мисли за стоте езика или за законите и затворите.

Влязоха в просторна и шумна палата, където девойки в червени поли запознаваха посетителите със странни на вид машини и приспособления.

— Насам, драги дами и господа! — извика една от девойките и Емил и пеликанът послушно се промъкнаха по-наблизо. — Предлагаме ви новост, от която се нуждае всяка кантора, всяка канцелария! Драги секретарки и началници на отдели, въведете ли я веднъж, вие никога няма да се откажете от нея, тя е необходима за всяка служба! Драги дами и господа, уважаеми директори, позволете да ви представя луксозната автоматична документорезачка „Деструктор“! Тази единствена по рода си машина може да накълца всички ваши важни книжа на ситни парченца с ширина половин милиметър! Скорост — пет метра в секунда! Ето, вижте сега!

И девойката пусна в отвора на меко съскащата резачка връзка дебела хартия. Пеликанът гледаше и слушаше със зяпнала човка. Емил също не бе разбрал за какво всъщност ставаше въпрос.

— Внимание! — извика девойката победоносно и отвори кутията в предната част на машината. Загреба шепя ситно нарязана хартия, размаха я наляво и надясно и без малко не я напъха в човката на пеликана.

— Фантастично! — избоботи един господин, вероятно директор на кантора, и така халоса пеликана по гушата, че той изкряка.

— Фантастично е най-точното определение! — поде девойката възклицанието на господина. — Никой вече не е в състояние да открие произхода на тези парченца хартия. Документорезачката се предлага на екстрена цена — само дванайсет хиляди и петстотин! Необикновена възможност! Не я отминавайте!

Ала пеликанът и Емил вече бяха отминали. Пеликанът го беше стиснал за ръката и го теглеше стремглаво към трамвайната спирка.

— Трябва да се подкрепя с нещо — каза той. — Пък и панаирът не е за моя формат.

Така с трамвая те пое обратно към квартирата на пеликана да пият чай. Емил лакомо се нахвърли на сладкишите, които птицата бе купила специално за него, а тя самата се зае с един суров калкан.

— Аз ви разказах почти всичко за себе си, но за вас не зная още нищо — каза пеликанът между хапките. — От града ли сте?

— Не, другаде съм роден. В града се преместихме миналото лято.

— Значи и вие сте на чуждо място... Ненапразно си помислих веднага, че имаме нещо общо. Може би и вие страдате от същата болест като мене...

— Аз съм съвсем здрав — смотолеви Емил.

— Никога ли не сте усещали болка тук?

И птицата притисна крило към гърдите си.

— Никога ли не сте имали чувството, че тук има някаква въдичка, с която ви теглят обратно натам, откъдето сте дошли?

Емил наведе глава, без да отговори. В гърлото му се надигна горчивина и на клепачите му запари.

— Да, мъчителна болест — рече птицата и тактично извърна погледа си. — При някои изобщо не минава. Единственият лек е връщането обратно.

— А ако не е възможно?

— Тогава трябва да свикне с живота на хроник.

„Брей, че трудни думи употребява!“ — удиви се Емил. — „Откъде ли ги учи? Сигурно през почивките в ресторанта господин Унтамола му чете на глас речника на чуждите думи.“

— Какво значи хроник?

— Търпелив носител на неизлечима болест.

— Аз не ща да ставам хроник!

— Това не е наложително. Може да забравите всичко или пък да се върнете. Понякога забравата настъпва едва след като човек се завърне и отново замине. Защото може да се получи така, че той е желал нещо, а като го постигне, вижда, че то не съвпада с желаното.

— Значи ли това, че няма да намеря родния си дом?

— Онова, по което тъгувате, може да бъде време, а не място.

— Аха.

Това „аха“ означаваше, че Емил не бе схванал какво точно имаше пред вид птицата. Но той обичаше да слуша дрезгавия ѝ глас и изискания ѝ начин на говорене, с който беше свикнал. Нейните кръгли жълти очи спряха да го удивяват, не му се струваше смешна и патешката ѝ походка.

Емил вече гледаше на пеликана така, както се гледа на истински приятел — без да обръща внимание на оловносивите кокилести крака,

на безформената човка и на още по-чудноватата торба под нея. Беше ги забравил, както любовта забравя всичко маловажно, но в подсъзнанието си той обичаше и кокилестите крака, и човката и щеше да съжалява, ако изменяха формата си.

С ДОМ В ЗЕНИЦИТЕ

*Колко пъти съм се качвал по тези стълби!
Колко пъти съм отварял тази врата! През
прозореца съм гледал двора. Край огнището съм
се грял. На софрата съм се хранил. В леглото съм
спал.*

Ц. Топелиус^[1]

На следния ден Емил получи писмо от баща си. Пишеше му, че ако желаел, можел веднага да замине за една седмица в Катинкюля.

— Тогава най-добре би било да тръгнеш още утре — реши майка му.

— Не знам дали още утре...

Негови ли бяха тези думи? Той самият се изненада. Не беше ли очаквал това писмо всеки ден, откакто учебната година свърши? А то пристигна едва сега, почти в края на юли...

Всъщност той се боеше. Защото там беше също Ирмели, новата жена на баща му. Имаха си и бебе — Маря, която Емил още не беше виждал. Освен това си помисли и за пеликана, за задълженията си като учител. По неизвестни причини малко се страхуваше да го остави самичък в града, но не можеше да си обясни какво страшно има в това.

Все пак Емил не можа да потисне радостния трепет в гласа си, когато съобщи на пеликана:

— Утре си заминавам в къщи!

Човката на птицата побледня още повече.

— Завинаги ли?

— Само за една седмица — побърза да отговори Емил.

— След това положително няма да ви се връща тук.

— Ще се върна — увери я Емил. — Разбира се, че ще се върна.

Птицата стисна тържествено ръката му.

— Споделям радостта ви, Емиле, и ви пожелавам приятно пътуване. На добър час!

Емил тръгна рано сутринта. Преди да отиде на работа, майка му го изпрати до гарата, качи се с него в купето и вдигна куфарчето му на багажника.

— Почакай малко — каза тя, — сега ще се върна.

През прозореца Емил я видя да тича по перона към павилиона за закуски. Върна се с шоколад в ръката, който пхна в джоба на якето му.

— Мамо, ти не можеш ли да дойдеш с мене?

— Не, не мога. — Чертите на лицето ѝ се обтегнаха. — Влакът вече ще тръгва, току-що съобщиха.

Тя прегърна Емил. На него му стана неудобно, защото това рядко се случваше. Бавно, отначало почти безшумно влакът потегли. Долу на перона майка му махаше с ръка и се плъзгаше още по-безшумно в обратната посока. Лицето ѝ беше тъжно.

Районът на гарата остана назад и влакът се понесе през обширни промишлени и жилищни квартали, където един до друг се издигаха високи блокове като оня, в който живееха Емил и майка му. Но постепенно зелените площи между тях ставаха все по-широки, сгъстяваха се, преливаха една в друга и се превръщаха в гори. Зададоха се истински ниви, по които пълзяха комбайни или се виждаха прави редици от купи сено с колове по средата, наредени като жълти войници.

Появиха се и гори, истински гори, които утринното слънце огряваше косо, така че дърветата хвърляха стръмни сенки в сияйната зеленина. Мяркаха се постройки, ала не дванайсететажни или поне четириетажни, а ниски, боядисани в червено и жълто къщи с ограда от нискорасли елхи, с градински люлки и пране, простряно да съхне между две брези. Минаваха край сиви сеновали и езера и влакът се врязваше все по-дълбоко на север, към вътрешността на страната.

Дали баща му се бе изменил? А Йепе със завитата опашка — дали беше затлъстял и остарял? Баща му тайно му даваше бучки захар и не вярваше дето разправяха, че от нея очите на кучето щели да отслабнат. Сигурно щеше да се срещне и с Ото Юнтила, който ходеше в прогимназията на съседното село, а като я завършеше, искаше да учи електротехника в града. По-рано двамата обичаха да се излежават на

тавана в Юнтиловия хамбар и да прелистват стари списания, получавани навремето от бащата на Ото.

Всъщност на Емил вече му беше ясно, че дори баща му, Йеппе и Ото да си бяха останали същите, той самият се беше изменил и това бе достатъчно, за да промени всичко.

Баща му чакаше на гарата в Катинкулма, облечен в карирана риза, кадифени панталони, каквито по-рано не беше носил. Преди още той да го забележи, Емил го съзря през прозореца, но не му махна, а напротив — отдръпна се малко по-назад. Той сякаш искаше да печели време и не само че не се втурна да слезе първи от влака, но изчака едно семейство, натоварено с пояс за плуване, въдичарски прът, кутии с бисквити и поскърцваща кошница.

— Добър ден, Емиле — каза бащата.

Поздравът му прозвуча тържествено. В града близките никога не си казваха „добър ден“, а само „здравей“.

Не се прегърнаха, ръкуваха се и тогава баща му го потупа по рамото. Според Емил така беше по-добре.

— Хайде, сядай на багажника.

На този багажник Емил бе седял десетки пъти, велосипедът беше същият, но въпреки това му се стори нов. И понеже го досрамя да обгърне ръце около кръста на баща си, той се хвана здраво за пружините на седалката. За първи път забеляза, че краката му опират земята.

По пътя не разговаряха. Денят беше горещ, баща му караше бързо и от потта на гърба му се образува петно, което растеше пред очите на Емил.

Изправена пред кокошарника, баба Юнтила им махна с ръка. Ото не се виждаше.

Кленът до портата им се бе извисил и потъмнял. Когато зад люляците се показа къщата им с издаденото антре, Емил вместо очакваната радост изпита изненада и огорчение — някогашната червена постройка беше преобоядисана в светлокафяво.

Йеппе не излая и не изтича да ги посрещне. Дългата му верижка лежеше скъсана, а колибката му беше празна.

— Татко, къде е Йеппе?

— Йеппе умря.

Емил не попита кога и как е станало това. Не държеше да знае, но си спомни случаите, когато е бивал лош и невъздържан спрямо Йепа, когато го беше удрял. Веднъж дори го беше ритнал, макар и с бос крак.

Баща му натисна спирачката и Емил скочи от велосипеда. Беше си в къщи.

Малката Маря подобно на майка си имаше червена коса, но мека като коприна и щръкнала на темето ѝ като качулче на птица. Тя наскоро се беше научила да се смее. Личеше, че Емил много ѝ хареса — като малка бабичка се смееше с влажната си и беззъба устица, когато той я вдигна и започна да се върти с нея.

Щом ги видя, Ирмели се уплаши и я издърпа от ръцете му.

— Какво правиш с детето!

Маря зарева, а Емил обясни:

— На нея ѝ харесваше, преди малко се смееше.

— Ти това смях ли го наричаш?

Ирмели отнесе бебето в гостната. Емил пък се запъти към двора на Юнтила.

— Ото в къщи ли е?

— Няма го, отиде да види Рита. Той все там обикаля.

Трябваше да се досети — Ото никога не се свърташе в къщи. Или ако се свърташе, тогава и Рита беше там. А когато Рита биваше при него, Ото гледаше Емил пренебрежително, от висотата на петнайсетте си години. В дома на Юнтила казваха — къде подигравателно, къде като добродушна шега — че Ото и Рита били сгодени. Емил, разбира се, знаеше какво значи да бъдеш сгоден, смяташе обаче, че това е работа за големите, а не за такива като Ото. Иначе Рита наистина изглеждаше вече голяма — имаше гърди и то отдавна. Когато ходеха заедно на училище, една учителка беше казала, че Рита била преждевременно развита. Имаше пред вид именно гърдите ѝ.

Емил влезе в хамбара на Юнтила и се покатери на тавана. И тук имаше гърди — в старите илюстрирани списания, но сега той нямаше желание да ги прелиства. Струпа няколко вместо възглавница и се изтегна върху стърготините. Лежеше по гръб в полутъмното, загледан в дъските на покрива, през чиито пролуки се промъкваше по някой лъч на юлското слънце.

Беше се завърнал в дома си, ала това не беше неговият дом. Нямахме я онази къща в Катинкюля, по която месеци наред бе копнял. Неговата беше червена, пред антрето й Йеппе опъваше верижката си и помахваше с опашка, щом минеше някой и особено Емил. Негова беше всекидневната, където вечер майка му въртеше копчетата на радиото, докато намереше хубава музика, и после викваше към гостната:

— Атос, я чуй тази!

Сега във всекидневната имаше нова гарнитура и стереоуредба, а старото радио, дългата маса и разтегателният диван бяха изчезнали. Там всичко беше толкова фино, че не се траеше. На Емил дори въздухът му се стори по-друг. И макар вратите и прозорците да бяха на предишните си места, той не можеше да се излъже — в негово отсъствие бяха извършили подла подмяна. Старият дом бе изчезнал, а на негово място бяха сложили тази светлокафява къща. Нима и вратата, колкото и непроменена да изглеждаше, нима и тази широка врата на всекидневната с познатите следи от чепове не скърцаше по друг начин?

В града Емил понякога се поглеждаше в огледалото и в дъното на очите си почти очакваше да види малката червена къща с белите дъски по ъглите и зеления клен, своя истински дом и Йеппе, който дремеше в синята сянка на люляка.

И това действително бе единственото място, където отсега нататък щеше да вижда своя истински стар дом. Носеше го със себе си навсякъде, не беше много лек, но го носеше като мъж и щеше винаги да го носи.

„Гърпелив носител на неизлечима болест“ — така ли беше казал пеликанът? В такъв ли се беше превърнал и той?

Едва сега Емил се сблъскваше с непоправимостта на загубата, на първата си загуба. Но в замяна получаваше онова, без което човекът не може да бъде човек — миналото.

Вечерта от гостната, в която вече нямаше нищо негово освен железното легло, Емил дочу, че баща му и Ирмели разговарят във всекидневната. Вратата беше затворена и той не долавяше отделните думи, а само усилващо се и притихващо бърбене. Но в това бърбене прозвучаваше плач и кавга, то продължи и в съня му — монотонно и мъчително.

Сутринта Емил седеше на стъпалата пред антрето и белеше картофи за Ирмели. Беше само по плувки и с пешкир около врата. Тъкмо тръгваше към плажа, когато Ирмели го бе повикала до мивката.

— Вземи да ги обелиш, преди да си отишъл на реката — каза тя кратко и пъкна в ръцете му тавичката с картофи.

Щеше му се да изругае, но ядът му премина, когато Ирмели отново се обърна и добави:

— С това ще ме облекчиш много, Емиле.

И ръката ѝ, още мокра от водата, оправи дългия перчем на челото му.

Докато седеше на стъпалата, Емил все още усещаше женската ръка на челото си и дочуваше името си така, както го бе изрекла женската уста. С пламнало лице той белеше грапавите картофи и се надяваше Ирмели пак да го повика, със същия нежен глас: Емиле, Емиле, Емиле.

Но до него приседна тежко баща му и извади цигарите си.

— Как е майка ти?

Емил отдавна чакаше този въпрос, ала той дойде едва сега.

— Добре е.

Така каза, а беше намислил да отговори съвсем другояче — че майка му винаги е уморена и раздразнителна, че парите никога не стигат и че градът... Какво щеше да разбере баща му за града?

Времето беше толкова тихо, че тютюневият дим се издигаше право нагоре. Емил хвърли незабелязано поглед към баща си. Видя обгоряла от слънцето буза, порестия нос и останалата по-светла бръчка в ъгъла на устата му, която за момент се изглаждаше, когато смукваше от цигарата. Спомни си времето, когато волно и без стеснение бе облягал глава на тази буза и жилестия врат. Тогава бе усещал равномерното туптене на вратната артерия на баща си. Той никога вече нямаше да го усеща. Нямаше и желание за това.

— Как е там, в пералнята? Много ли е тежко?

— Не съм ходил.

— Майка ти не ти ли е разказвала?

— Не.

Баща му пусна угарката на пясъка и я натисна с върха на ботуша си. Почти всички картофи бяха вече обелени.

— Намери ли си нови приятели?

— Имам един.

Този един беше пеликанът — Папагено, господин Хюрюляйнен. Него можеше да го нарече приятел.

— Хубаво е да се дружи с други хора.

Да, но пеликанът не беше човек. На Емил изведнъж му домъчня за жълтите умни очи, за украсената с паунчета хавлия и за дългата човка.

Той стана. Беше готов.

— Мислех да отида на плажа.

Баща му сякаш се зарадва.

— Иди, иди. Слънчевото време няма да се задържи за дълго.

Но преди да отнесе картофите в кухнята, гласът на баща му го спря.

— Емиле.

— Какво?

— Не ти ли е скучно тука? Оня Ото все своите работи си гледа, пък и изобщо има всякакви... промени. Йепе и той, взе че умря.

Застанал гърбом към баща си, Емил отговори спокойно:

— Не ми е скучно.

— Добре — каза баща му. — Тогава всичко е наред.

— Да — отвърна Емил. — Сега отивам на реката.

Той забърза по полския път, наметнал раменете си с пешкира. Ръжта на Юнтила беше натежала. Емил откъсна един клас и го стри между дланите си. Зърната бяха узрели, следващата седмица щяха да жънат.

Но тогава той щеше да си бъде вече в града.

[1] Ц. Топелиус (1818 — 1898) — финландски писател романтик.
— Б.пр. ↑

БЯЛОТО ПЛАТНО

— Охо, вие сте се върнали!

Пеликанът отвори вратата с усмивка на човката си.

— Добре дошли обратно в града! Оздравяхте ли?

— Че аз не съм бил болен.

— Може би погрешно си спомням, моля да ме извините.

Беше си все същият — винаги учтив. И Емил изпита радост при вида на окичената с паунчета хавлия, която правеше и собственика ѝ да изглежда наперен като паун.

Той се настани в креслото и отвори чантата си да извади буквара. Птицата обаче вдигна повелително ръка:

— Букварът вече не е необходим. Докато пребивавахте в жадуваното от вас Катинкюля, аз се научих да чета гладко. Край на уроците!

И за доказателство посегна към етажерката с книги и разгърна една. Това явно бяха книги на госпожа Капио, защото пеликанът едва ли имаше средства да си прави библиотека.

Той зачете:

— *Ела, гълъбче. Хайде да си тръгваме.*

Момичето се извърна гневно и просъска:

— *Пак ли смяташ да поливаш проклетите си бегонии!*

— *Хайде, гълъбче...*

— *Пусни ме! — кресна момичето и плисна в лицето на мъжа остатъка в чашата си — глътка коктейл и две бучки лед.*

— *За бога, скъпа, аз съм твоят мъж — извика той, избърсвайки лицето си с носна кърпа. — Не разбираш ли? Твоят мъж!*

Момичето избухна в ридание и се хвърли в обятията му. Аз минах покрай тях и излязох навън. Всички приеми протичат еднакво, включително и водените разговори...

— *Значи коктейлът е някаква ракия — каза птицата замислено.*

— *Предполагам.*

— *Би трябвало да я опитам някой път. Казват, че развеселявала.*
Вие пробвали ли сте?

— Ракия не, само вино. Веднъж на Коледа ми дадоха една чашка.

— И какво, развеселихте ли се?

— Аз още преди това бях весел. Стори ми се само кисело.

— Подозирам, че са ми наговорили лъжи. Ето и това момиче в книгата... Има ли вид на весело? Не, то е зло и необуздано. И готово да се разплаче. Но разкажете как прекарахте! Приятно ли беше?

Емил кимна утвърдително. Затвори чантата и с унила физиономия се приготви да си ходи. Тук вече не се нуждаеха от него.

— Няма ли да пиете чай? Не желаете ли да чуете какво съм правил във ваше отсъствие? — извика птицата нажалено.

— Разбира се!

Тъкмо това беше желанието на Емил и той с облекчение потъна обратно в мекото кресло на госпожа Капио.

Птицата изчезна в кухнята да нареди подноса.

Наливайки чая в чашите, тя заразказва:

— Чуйте как оня ден, когато си правех вечерната разходка, попаднах на едно необикновено място. Застанах на една опашка, просто за разнообразие, и за това удоволствие се наложи да дам цели десет марки.

После ме пуснаха да вляза в един тъмен салон, пълен със столове — точно както в операта. И там хората седяха един до друг с лице, обърнато в една посока. Но на стената имаше бяло платно, към което над главите на хората насочиха сноп светлина. Заедно с нея се появиха звуци и образи. Платното се превърна в прозорец, през който погледът стигаше надалече и съзираше всякакви неща. Беше както в операта и все пак не беше опера.

Седяхме на тъмно, а виждахме светла стая. В нея имаше един мъж и една красива жена, които разговаряха по начин, съвършено различен от оня, по който бях чувал хората да разговарят.

Жената се беше отпуснала на някакъв диван и държеше дълго цигаре.

— Едуард — каза тя сломено, — ти ми изневеряваш, негоднико.

— Не е вярно — възпротиви се мъжът. — Не вярвай на онова, което говорят злите езици!

— Ще имаш ли нахалството да твърдиш, че това не е твоят почерк?

И жената високомерно подхвърли лист хартия пред мъжа.

— Това е измама! Фалшификация! — изплака мъжът. — Станал съм жертва на интриги!

Той коленичи пред скута на жената и закърши ръце.

Беше много тъжно, но на мен ми стана неудобно да гледам такава интимна семейна сцена. Затова станах и си излязох. Не бях напълно сигурен дали те знаеха колко хора ги наблюдават и дали това наистина трябваше да бъде нещо като операта, с която вече съм добре запознат. Вие как смятате, дали те правеха всичко само заради зрителите?

— Да, именно заради тях — потвърди Емил.

— И аз така предположих — въздъхна пеликанът облекчено. — Вчера отново минах покрай същото място и реших да видя какво ще покаже прозорецът. Предишната двойка не се виждаше, нямаше я и стаята. Прозорецът се отвори към едно шосе. Ние се носехме по него, аз и останалите зрители, целият салон, а покрай нас прелитаха непознати местности. Трудно бе да се проумее — бяхме едновременно на шосето и в салона, вътре на тъмно и вън на слънце, движехме се с голяма скорост и седяхме неподвижно на местата си. Бяхме там, където не бяхме, и правехме това, което не правехме! Докато бях птица, такова нещо никога не ми се беше случвало.

Събитията се редяха едно след друго с главозамайваща бързина. Прозорецът показваше хора, които говореха и ходеха, отваряха и затваряха врати, любеха се и се караха в разкошни апартаменти, а след миг се озоваваха на съвсем друго място — яздеха по просторни поляни или се люшкаха в платноходка по океанските вълни. Но където и да отидеха, ние бяхме с тях.

Видях също как един мъж влезе в празнично осветена сграда и извади от джоба си някакъв лъскав предмет. С него посочваше гостите като с пръст и тогава се чуваше бумтене, някои от присъстващите в стаята падаха на пода, от тях потичаше кръв... Беше ужасно, ала хората около мен седяха съвсем спокойно, без да се опитат да окажат помощ. И аз — срам ме е да призная — последвах техния пример.

Впрочем скоро вече никой не се нуждаеше от помощ. Сградата беше изчезнала, мъжът беше изчезнал, нямаше ги и окървавените хора, само шосето беше пред очите ни и ние летяхме напред, кой знае към какво приключение, щастие или страдание, докато светнаха лампите и шосето също се изгуби.

Прозорецът се затвори и червената завеса го закри — също както в операта. Хората се струпаха на изхода, бърбраха и се смееха.

Тъкмо размислях за събитията в тъмния салон, когато вие позвънихте. Мислех си, че онова, което ставаше там, бяха само сенки, картини и мечти. Не беше нещо, станало от само себе си, а измислено и изобразено.

Мислех си, че хората имат непреодолимо влечение към измислицата и изображението. Установих го веднага, от първия си човешки ден. Действителността като че ли не е достатъчна на човека, на него не му стига един свят и той трябва да си създава все нови и нови.

СТЪКЛО И ЕЛМАЗ

Веднъж, влизайки в банята на пеликана, Емил забеляза, че над ваната е окачена снимка в рамка. На нея се виждаше девойка в бял тюлен облак и с балетни палци. Косата ѝ бе опъната назад и откриваше челото и ушите ѝ.

Същата вечер пеликанът неочаквано заговори за женската красота.

— Най-красивото в човешката жена са ушите — каза той. — Птиците нямат уши, а само ушни отвори, и то скрити под перата. А жените имат гладки, розови уши. Това е чудесно, особено пък ако умеят да си служат с тях.

— Познавам една, която умее — продължи той замечтано. — Умее да слуша чудно хубаво, а освен това и да танцува. В „Лебедово езеро“ играе един от малките лебеди — най-добрият и най-красивият.

— Онази, дето е на снимката над ваната ли? — реши се Емил да попита.

— Да, тя е — кимна той и очите му се скриха зад мигателната ципа. — На сцената тя е като мене: и птица, и човек. Но тя е красива птица, лебед, докато аз съм тежък и тромав. Казва се Елена, но приятелите ѝ я наричат Лена. Един ден арфистът на операта я търсеше. Видях я в кафенето и ѝ казах: „Елена, Арфата те търси“. Тя ми се усмихна мило и рече: „Можеш да ме наричаш Лена“.

Вчера пак я видях, когато излизаше от гримборната след репетиция. „Добър ден, Лена“ — поздравих аз. „Добър ден, господин Хюрюляйнен“ — каза тя и отново се усмихна. — „Как върви пеенето?“ Разказах ѝ, че този ден не вървеше, понеже два сопрана бяха пресипнали. Тя, от своя страна, ми се оплака, че и тяхната репетиция минала досадно, защото примабалерината правела номера.

Тогава казах: „Може ли за утеха да почерпя нещо сладко?“ — макар че лично аз много не обичам сладкишите. „Аз съм на диета“ — отвърна тя, — „но една паста не пречи.“

Почерпих я кафе и паста в кафенето на операта и там се поразговорихме. Разказах ѝ за живота си и тогава именно забелязах, че

умее да слуша и че има чудесни уши...

— За кой живот ѝ разказахте, за птичия или за човешкия?

— Само за човешкия. Но някой ден ще ѝ разкажа всичко и тя ще прояви разбиране. Може би ще я поканя на чай следващата събота.

Емил не каза нищо, но в себе си не беше много убеден за разбирането.

После изминаха доста дни, без той да чуе и дума за хубавата Елена от операта. Пеликанът обаче бе започнал да се облича поизискано. Преди излизане винаги лъскаше веслообразните си обувки. Перуката му също лъщеше, защото си беше купил брилянтин. За семейството си не говореше. Изглеждаше разсеян, но щастлив.

В понеделник снимката на Елена беше изчезнала от стената на банята, а пеликанът вече не ухаеше на брилянтин. Емил никога не узна какво точно се бе случило, но очевидно балерината беше идвала на гости.

Пеликанът се бе изтегнал напреки в креслото на госпожа Капио, праметнал крака върху ръчната облегалка. Той отпиваше някаква червена течност от чаша с високо столче и се мъчеше да изглежда весел.

— Това е шампанско — обясни той. — Искате ли да се чукнем?

— Предпочитам чай.

— Чай, чай — каза птицата. — Такава блудкава безвкусица. Какво толкова ѝ харесват хората? Е, няма да ви откажа — сърбайте си чая, щом не разбирате кое е хубаво. Ще ви изпея и една песен за чая. За стъклото и елмаза.

— Някоя нова ли?

— Съвсем нова.

Пеликанът залюля чашата в тъмнокафявата си переста ръка, заклати глава, полюшна крака и запя:

*Изстинаха чаят и топлите чувства,
вратата щом хлопна след дивната фея...
От хапката сладка изглежда покълна
надменност отровна в нея.*

Дълбоко притискам глава под крилата

*и есенна вечер очите омая,
но ето — в сърцето нахлува тъгата,
тъй дълго таила се денем в безкрая.*

*И почва да бяга сънят от очите,
когато копринен обвие ме мрака,
когато животът попари мечтите,
тъй както септември на лятото злака.*

*Огъва се кленът в стихията бурна,
дъждът романтичния спомен измива,
пресича животът мечтата безумна,
тъй както елмазът в стъклото се влива.*

*Животът е нож за мечтите безумни,
тъй както елмазът е нож за стъклото.*

Като изпя рефрена, птицата запрати чашата в ъгъла на стаята. Тя се разби на парчета, а по килима останаха петна от червеното вино. Пеликанът закри очи с крилата си, между перата им закапаха горещи сълзи.

— Не знам откъде иде тази вода — изхлипа той зад крилата си, — но тя е солена като морските вълни. Утре ще изпея тази песен в ресторанта и ще получа добра цена за нея. Сигурно ще стане шлагер, очарователно танго. Хората ще танцуват притиснати и ще въздишат горещо в ушите на партньорите си...

Емил седеше с наведена глава, приковал поглед в пода. Не беше способен да утеши пеликана. Но който веднъж е видял птица да плаче, той никога не забравя това.

ЕЛЗА

На учебните занятия и спомените на пеликана беше сложен кръст, но дружбата между него и Емил продължи. Емил се запозна също с пианиста Унтамола, който действително имаше брадавици на пръстите си, изглеждаше навъсен, но беше добряк. Когато и двамата имаха свободни вечери, той почти винаги посещаваше приятеля си, не говореше много, слушаше с удоволствие историите на пеликана, пушеше и се усмихваше. Ако узнаеше предварително, че и Емил ще наmine, той донасяше нещо сладко, най-често дъвчащи бонбони. Емил не ги обичаше, ала се стесняваше да откаже, когато господин Унтамола му ги натрапваше, и дъвчеше търпеливо цяла вечер жилавите късчета, за да не обиди пианиста.

Наближаваше краят на август. Скоро лятото и лятната ваканция щяха да свършат. От блока Емил познаваше единствено пеликана и Елза, която живееше на техния етаж. Но и Елза той знаеше само по име и външност, колкото да си кимнат за поздрав, ако случайно се срещнеха по стълбището или на двора.

Пеликанът също познаваше Елза по външност.

— Кое е онова момиченце, дето се смее толкова весело — попита той веднъж.

— Елза — отвърна Емил. Повече той самият не знаеше.

Един ден обаче, когато Емил се връщаше от покупки, Елза бе застанала на площадката пред тяхната врата и гледаше печално.

— Забравила съм си ключа — каза тя. — Нашите ще си дойдат чак довечера, а домоуправителя никъде го няма.

Емил се поколеба. Още никого не беше канил на гости. Не беше канил дори пеликана, понеже кой знае защо имаше чувството, че това няма да се хареса на майка му. А Елза имаше такъв безпомощен и премръзнал вид, якето и полата ѝ бяха измокрени, защото вънка валеше. Явно, че и тя беше ходила да пазарува. От пазарската чанта, опряна до крака ѝ, стърчеше продълговато хлебче и буркан с мляко.

— Можеш да дойдеш и да почакаш у нас — предложи Емил свенливо.

— Аз и тук мога да чакам — отвърна Елза кокетливо.

— Хайде, влизай, на стълбището е студено, а аз тъкмо мислех да сваря какао.

— Майка ти в къщи ли си е?

В града обикновено не казваха „майка ти“ и „майка ми“, а „мами“. Емил не беше свикнал с този израз и предположи, че и Елза може да е от другаде, щом не го употреби.

Тя наистина беше от другаде, от още по-северна област, отколкото Емил. Разказа му, че в града живеели от два месеца и че през есента щяла да тръгне в тяхното училище, но един клас след него.

— Хубаво училище ли е?

— Не, не ми харесва. Според мене никое училище не може да бъде хубаво.

Друга тема за разговор не можаха да измислят веднага и Емил започна да се върти на стола.

— Искаш ли още какао?

— Не, мерси. Слушай, как се казва оня странен мъж от вход Е? Понякога ви виждам заедно.

— Това е пели... господин Хюрюляйнен.

— Носът му е знаменит! И е толкова нисък! Винаги ме е досмещавало, като го видя да се задава на двора. Ужасно смешно се клатушка, когато ходи.

Емил се докачи от тези думи. Това, значи, бил „веселият смях“, за който спомена пеликанът...

— Никой не е виновен за външността си! — рече той сопнато. Тази Елза почваше да му досажда.

— Естествено — съгласи се момичето. — Аз нямах пред вид това, само че...

Отново настъпи тягостно мълчание и Елза реши да си тръгва.

— У вас още никой не се е върнал. Нали щеше да се чуе, ако се отвореше вратата.

— Да, но може би домоуправителят се е прибрал.

Елза събра нещата си.

— Хайде довиждане.

— Довиждане.

Тя си отиде и кухнята опустя. Крановете на чешмата лъщяха студено, на долния етаж изклокочи сифон, хладилникът включи и

забръмча. Емил седеше на стола пред празната чаша и сам изпитваше празнота.

Този ден той не прескочи до пеликана, въпреки че му бе обещал. Виновни за това бяха думите на Елза. По-точно онова, което тя искаше да каже или което Емил смяташе, че е искала да каже.

„С какви ли не типове се движиш“ — беше си помислила Елза. Прекалено ниски и прекалено дългоноси, с една дума — чудаци. Пеликанът беше предложил вечерта да излязат на разходка, но Емил внезапно изпита нежелание да го виждат в неговата компания. Най-вече не му се искаше Елза да ги види.

Емил се срамуваше от дружбата си с пеликана...

На следния ден, когато седеше на поставката за тупане и четеше приключенията на патока Доналд, от вход Е излезе пеликанът.

— Добро утро — поздрави той. — Снощи май не смогнахте да дойдете?

— Не, имах друга работа. — Емил се изчерви леко и добави: — За съжаление.

— Нищо, нищо, съвсем понятно е. Аз се поразходих малко до парка. Беше светла, звездна вечер, забелязахте ли? Личи, че есента настъпва. Знаете ли, аз по-рано няхах представа, че звездите са слънца и че вселената е безкрайна. Сега ми попадна „Астрономия за любители“ — много поучителна книга.

Пеликанът се настани на поставката до Емил и заклати крака. Емил погледна загрижено към прозорците на петия етаж. Обезпокои го мисълта, че Елза може би ги наблюдава и им се присмива.

Елза обаче не беше на прозореца, а тъкмо пресичаше паркинга и се приближаваше към тях, размятвайки якето си. Устата ѝ, разбира се, бе готова да се разсмее. Точно сега ли трябваше да го заговори пеликанът, и то пред поставката за тупане! За миг Емил изпита почти неприязън към птицата, седнала до него с предоволен вид, но без достойнствата нито на птица, нито на възрастен човек.

— Добър ден — викна пеликанът отдалече към Елза.

— Добър ден.

Елза направи реверанс, но погледът ѝ насмешливо стрелна Емил отстрани.

— Значи вие сте Елза?

Момичето се стъписа забележимо, после се изсмя и се отпусна на другия си крак. Не беше свикнало да му говорят на „вие“ и Емил го доядя, че пеликанът разговаря толкова официално. По-рано този начин на говорене му се струваше оригинален и даже повдигаше чувството му за собствено достойнство.

— Да, аз съм. Елза Корхонен.

Пеликанът скочи от поставката и вдигна грациозно бомбето си.

— Добър ден, Елза. Аз се казвам господин Хюрюляйнен.

Той се ръкува с момичето, което отново се изсмя, докато Емил гледаше засрамено в земята.

— А сега, след като се запознахме по-отблизо, което желях отдавна, бих искал да предложа нещо.

Какво ли пък си беше наумил сега? Емил нервничеше. Той следеше внимателно реакциите на Елза.

— Намислил съм да направим излет до Черния хълм! Какво ще кажете?

Двамата не отговориха нищо, но бяха вторачили очаквателно поглед в него.

Птицата продължи малко по-неуверено:

— Става въпрос за утре, утре нямам репетиция в операта, а по радиото съобщиха, че времето ще бъде хубаво. Е, какво смятате? Аз ще се погрижа за провизии, за тях няма да се безпокоите.

Той поглеждаше ту към Емил, ту към Елза.

— Ами, не знам точно... — започна Емил, но Елза го прекъсна:

— Това е идеално!

Емил я погледна изненадано. Въодушевлението ѝ изглеждаше неподправено. Пеликанът потри крила:

— Точно така! Именно идеално!

Птицата се обърна към Емил.

— Господин Унтамола ще дойде с нас. Разбрах, че никога в живота си не е ходил на излет. Всъщност и аз самият не съм ходил, но сега ще наваксаме пропуснатото.

С полуотворени очи пеликанът зашепна бавно и унесено:

— „Поседни край този извор! Тук ще направим малка закуска — червено вино с див анасон и пресен бекас.“ Трябва да проверя какъв е този див анасон — промърмори си той, — иначе с бекаса съм наясно.

— Това откъде беше? — запита Емил. Раздразнението му беше почти изчезнало.

— От една книга. Сега чета непрекъснато. Книгите са нещо чудесно. Чу-дес-но! Но умението си да чета дължа на този млад господин тука.

Пеликанът се надигна на пръсти, за да потупа Емил по рамото.

— Вие може би не знаете — обърна се той към Елза, — че Емил е моят бивш учител. Блестящ учител!

Елза изглеждаше слисана и не каза нищо, а Емил се смути.

— Значи, деца, утре ще се видим отново. Ще се срещнем тук, при поставката за тупане, да речем в десет часа. Да, точно в десет часа.

Той им махна и тръгна, поклащайки се, към града.

— Симпатичен бил — каза Елза на Емил, когато останаха сами.

— Разбира се — отвърна Емил вече с облекчение и гордост.

— Но знаеш ли, понякога ми се струва...

Елза спря замислено и захапа кичур от тъмната си, лъскава коса, която се спускаше красиво върху раменете ѝ.

— Какво ти се струва? — запита Емил малко неспокойно.

— Че той сякаш не е съвсем истински човек...

— Не е човек ли? А какво ще е тогава?

Емил се засмя пресилено. Щеше му се да разкаже на Елза всичко, ала не беше сигурен дали това ще се хареса на пеликана. От друга страна, той сам беше заговорил открито за предишната си неграмотност. Не, независимо от това Емил нямаше да издаде нищо. Нека пеликанът сам ѝ разкаже, ако иска, или пък тя да се досети, ако може.

— Някаква огромна птица — каза Елза бавно, гледайки втренчено Емил. — Ти нямаш ли такова чувство?

Емил извърна глава настрани.

— Може би понякога, не знам.

— Какво разправяше той, че по-рано не можел да чете и че уж ти си го бил научил? Вярно ли е това?

— Вярно е.

— Странно. Искам да кажа, че той все пак е възрастен човек, не е ли така?

— Възрастен е, разбира се.

Не беше казал нищо излишно.

— Елза! — извика някой от прозореца на петия етаж.

Емил реши, че тя си отиде тъкмо на време. Защото ако разговорът им бе продължил още малко, тайната на господин Хюрюляйнен неизбежно щеше да се разкрие. Каква ли физиономия щеше да направи Елза, ако ѝ беше казал: „Слушай, имаш право. Това наистина е голяма птица, която иска да бъде човек“.

И какво ли щеше да си помисли Елза за Емил, щом като се бе сприятелил с такова странно същество?

КЛУБ „ПИКНИК“

На сутринта Емил беше — за всеки случай — още в десет без десет пред поставката за тупане. Утрото предвещаваше безоблачен ден, един от последните ясни дни, които са най-удобни за излети.

Пред гастронома спря автобус и от него слезе пианистът Унтамола. В ръката си държеше кръгла кошничка, а на плешивото си теме беше вързал карирана носна кърпа. Освен това носеше въдичарски прът.

— Добро утро, Емиле. Опасявах се да не закъснея, а то май и водачът на екскурзията не се вижда още.

— Не, но вероятно скоро ще се появи — измънка Емил. Той никога не знаеше как трябва да разговаря с пианиста.

В този момент пристигна и Елза — с грижливо сплетена отзад коса, с блузка от трико, шорти и гуменки. Чак сега Емил забеляза смутено, че и Елза започваше да прилича на жена.

— Добро утро, Елза — поздрави я пианистът по същия непринуден начин, както и Емил. — Вчера чух, че и ти ще дойдеш. Много хубаво. Аз се казвам Аларик Унтамола.

Елза направи реверанс, но и този път погледна Емил изпод малкия бретон, както предишния ден. На Емил цялата екскурзия започна да му се отщява, след като се бяха събрали толкова различни хора... и птици. Прииска му се да се върне в къщи, да си почете нещо, пък било то и енциклопедията. Миналата седмица беше стигнал до буквата Ф. Оттогава не беше я отварял повече. Беше чел за Фортуна и още помнеше, че е била богиня на щастието и съдбата. Имаше и картинка с изобразена крилата жена. В лявата си ръка държеше някакъв рог, а в дясната — кълбо и кормило. Какво ли означаваха те?

Пеликанът се зададе бодро, понесъл огромна кошница и още по-сияен от току-що започващия ден.

— Мили деца! — поде той отново вчерашното обръщение, макар че за господин Унтамола то не бе най-подходящото. — Мили деца! Надявам се, че всеки от нас ще изпита наслада от този четвъртък, чийто блясък ще влее в нас нова жизнена сила, смелост и радост, който

ни зове към нови задачи и победи, към нови усилия, към нови... (Тук словоизлиянието му засече.) С една дума — излетът започва! Напред! Аванти!

Вече бе започнал да учи и чужди езици. С превит от тежестта на кошницата гръб, той енергично поведе групата към края на блоковете, а оттам — към тъмнеещия лес.

Елза и Емил вървяха зад него. Най-отзад, с малко провлачена крачка, се придвижваше пианистът Унтамола. Скоро на Емил му дожаля да гледа превитата фигура на птицата и той я потупа по рамото:

— Мога ли да понося малко провизиите?

— Ако държите непременно...

С видимо доволство пеликанът отстъпи кошницата на Емил и почна да си подсвирква. Беше удивително, че с такава човка можеше да се свири, но от нея се заредиха чисто и приятно мелодиите „През росни поляни ний бродим“, „Ех, да беше вечно Заговезни“ и „Оле, вуйчо падна от лодката“.

Отдавна бяха навлезли в леса. Шумовете на града се бяха слели в еднообразно бучене, но скоро и то съвсем заглъхна. Бяха тръгнали по една пътечка, после я изоставиха, прекосиха поляни с разцъфнала хвойна, оголени скални хребети и боровинкови храсталаци. Сега господин Унтамола носеше кошницата, а на Емил му се струваше, че бяха извървели най-малко петнайсет километра.

— Много ли има още до Черния хълм? — прошепна Елза.

Откъде можеше да знае Емил? Но пеликанът бе доловил шепота и се обърна.

— Ей сега ще стигнем целта, само след миг. Ако можете да издържите още няколко метра...

Не няколко метра, не десет, а повече от километър изминаха. Скалата водеше все по-нагоре, боровете оредяха и станаха по-ниски. Излязоха на билото. Долу се откри езеро — толкова бистро, че дъното му се виждаше. Бреговете му бяха необитавани. Един бял облак бе паднал в него, а друг плуваше спокойно на небето.

— Това ли е Черният хълм? — попита Емил.

Елза само изцъка с език, пое дълбоко въздух и възкликна:

— Чудно!

— Това е.

— Защо се казва Черният хълм?

— Защото... някога е бил черен.

— Не звучи убедително — рече пианистът Унтамола и тръгна надолу към брега с въдичарския прът на рамо.

— Така е — каза пеликанът авторитетно. — Бил е черен и лъскав като слонова кост.

— Слоновата кост е бяла — забеляза Елза.

— Става въпрос за кост на черен слон естествено — разгорещи се птицата и погледна Елза така, че тя не посмя да продължи. — Един ден обаче слонът заболял от хлороза, започнал да избледнява и после...

— Какво станало после?

— Какво, какво — викна птицата раздражено, — след това хълмът вече не бил черен, само името му останало.

— Но какво общо има...

— Сега да слагаме обяда — отсече пеликанът. — Вие можете да се заемете с кошницата.

И той посочи Елза.

— Не е ли по-добре да се разположим на крайбрежните скали? Господин Унтамола също е там. Ако хване риба, край водата можем и огън да накладем.

— Чудесна идея — кимна птицата одобрително. — Ще обядваме на брега. Предполагам, че вече на всички се е отворил апетит.

„Аванти, хлороза, апетит“ — замисли се Емил. Откъде ги намираше тези чуждици? Сигурно непрестанно се ровеше в речника за чужди думи.

На брега избраха широка и гладка скала, от която стана чудесна маса. Кошницата с провизиите беше добре заредена. Освен задължителните херинги от нея извадиха малинов сок, сандвичи с кашкавал и пастет, кекс, банани и шоколад. Аларик Унтамола обогати трапезата с един термос кафе, хлебчета и, разбира се, с дъвчащи бонбони. Риба не беше уловил.

— Сетих се, че това са любимите бонбони на Емил — каза той и му намигна.

Момчето му благодари с възкисела усмивка, докато Елза гледаше, зяпнала от учудване, към пеликана. В момента той тъпчеше сурови херинги в торбата на човката си. С галантен жест на крилото си

той я подкани към остатъка от купчината риби. Елза поклати недоумяващо глава, пеликанът сви несъществуващите си рамене и продължи кротко обяда си. Най-сетне момичето успя да отмести погледа си от него.

— Не би било зле да се изкъпем.

— Не би било, но преди ядене — отбеляза пианистът поучително.

— Преди ядене, след ядене и по време на ядене — рече пеликанът. Той беше вече във водата, пляскаше и се гмуркаше, а гърлото му продължаваше да преглъща. Дрехите му лежала на брега, стегнати на вързоп.

— Аз нямам бански — въздъхна Елза.

Пеликанът вилнееше във водата, понякога се виждаше само опашката му, после се изправяше на повърхността, разпръсквайки капки на вси страни и с мятан се костур в човката.

— Но това е птица! — извика Елза.

— Риба е — каза Унтамола. — Истински езерен костур.

— Не, не, господин Хюрюляйнен е голяма птица!

— Птица ами, какво друго — потвърди Унтамола. — Много особена птица.

Той пушеше спокойно, без да се залавя повече за въдицата. Сега и рибата нямаше да кълве, щом пеликанът пляскаше така необуздано.

— Ти си знаел това! — изсъска Елза към Емил.

— Знаех.

Тя стана и се отправи демонстративно към крайбрежния гъсталак. Емил се досети, че щеше да се съблече зад еловите храсти. Видя я да нагазва бавно във водата. Под вдигнатата нагоре плитка се виждаше белият ѝ врат, гърбът ѝ, голото ѝ тяло.

Красива е — за първи път Емил си помисляше такова нещо за някой човек. Красива беше най-точната дума. Но той извърна погледа си.

Пеликанът бе уловил вече трета риба и пианистът събираше съчки за огъня. Емил се зае да му помага. В опразнената кошница той набра и шишарки.

Огънят се беше разгорял, когато Елза се приближи до трапезата с влажен и завит от водата бретон. Те ядоха и пиха мълчаливо, докато рибата се печеше. От време на време някоя клонка изпращяваше в

огъня, вдигаха се искри, чуваше се съскане, а над пламъка се полюшваше прозрачен като стъкло нажежен въздух. Елза разбъркваше кафето си нацупено и не поглеждаше към никого.

Пеликанът и пианистът, изглежда, не забелязваха лошото ѝ настроение. Унтамола беше събул обувките и чорапите си, беше се излегнал, кажи-речи, върху масата им, затворил очи и подложил ръце под главата си, и може би вече спеше. Пеликанът се грижеше за огъня и рибите. Беше съвършено гол и не оставяше никакво съмнение, че действително е пеликан. Тананикайки си, той ръчкаше огъня, хвърляше по някоя борова шишарка в него и проверяваше с издяланата от пианиста клечка как се пекат рибите. Докато наблюдаваше заниманията му, Емил усети прилив на приятно чувство, изтегна се по гръб, отпусна ръка върху топлия гранит и забрави цупенето на Елза.

Високо в ослепителното небе последните лястовици се спускаха стремително и радостно цвърчаха.

— Емиле!

Беше Елза, наведена толкоз ниско над него, че дъхът ѝ се плъзгаше по косата на слепоочието му.

— Какво?

Емил отвори очи и пред погледа му се изпречи дясното око на момичето. Ирисът беше малък и тъмен, с мека кафява ивица по краищата, но полузакрит от миглите. Емил изпита желание Елза да се наведе още по-близо, но тя се отдръпна назад и смачка стръка киселец между пръстите си.

— Това не може да бъде!

— Кое?

— Не може птица да говори, да се държи, да се облича и да живее като човек.

— И аз по-рано не бях чувал такова нещо. Изглежда, че е много рядко.

— Не е рядко, а невъзможно!

— И все пак е истина.

Емил посочи с глава към слабата белезникава фигура, която продължаваше да шета край огъня. Елза пак се наведе над него и прошепна почти в устата му:

— Ами ако и сега е преоблечен?

— Какво искаш да кажеш? — подскочи Емил.

— Нали беше преоблечен като човек? Ами ако и сега е с друга, по-долна маска, ако под перушината и човката има нещо друго?

Те се спогледаха с разширени зеници, но после Емил се изсмя.

— Глупости. Това е съвсем истински пеликан. Че какво друго може да има под него?

Елза изду замислено устни напред.

— Може би... някакво чудовище...

— Богата фантазия имаш!

— Или ако не чудовище, тогава пък човек?

— А под човека друга птица, а? — изсмя се Емил повторно.

Елза пак го погледна обидено.

— Разправяй каквото си щещ, но според мен тука има нещо... нередно. Направо неестествено. Точно така, неестествено! Такива неща не стават просто така...

— Готова е — извика пеликанът и се обърна към тях с лъчезарна усмивка, забол почернялата риба на върха на клечката. Ала усмивката му изчезна, когато забеляза отправените към него сериозни и критични погледи.

„Птиците не се усмихват“ — разсъждаваше Емил. — „А тази се усмихва. Възможно ли е тогава да бъде птица?“

В гърдите му се загнезди подозрение, без сам да знае към какво точно се насочваше то. Яд го беше на Елза, тя беше събудила това подозрение.

Той стана и отиде при пеликана, похвали вида на рибата и разнасящия се от нея аромат. Пианистът също се размърда и те се нахвърлиха на рибата, с изключение на Елза, която твърдеше, че се била издула от кафето и сандвичите. Тя стоеше по-встрани и ги наблюдаваше.

А рибата беше вкусна и те се справиха с нея без помощта на Елза.

— Сега малко музика — предложи пеликанът и пианистът измъкна от джоба си устна хармонична. Под негов акомпанимент пеликанът запя:

*Земята е малка, не стига
за вечна обител света,*

*от него през тясна врата се излиза
и тази врата е смъртта.*

*Поеме ли някой веслата,
не трябва му сламка в открито море,
на царството вечно тъмата
очаква го — знае добре.*

След това от програмата им оставаше само да съберат и изгорят хартиите от провизиите, да изгасят огъня и да поемат обратно.

— Архивата на клуб „Пикник“ — каза пеликанът смеейки се, когато струпаха книжните опаковки и пергаменти да изгорят в жаравата. — Сега вече те не могат да ни издадат. Няма да оставим никакви улики.

— Освен пепелта.

— Ще я залеем с вода и като изстине, ще я изсипем в хвойновите храсти. Догодина хвойната ще цъфти по-буйно.

РАЗГОВОР ЗА ВРЕМЕТО И АНГЕЛИТЕ

— Когато бях птица — започна един ден пеликанът, именно с тези думи: когато бях птица...

— Когато бях птица, аз никога не мислех за времето. Знаех естествено, че след залез-слънце изгряват звездите и луната, а щом звездите избледнеят и луната се скрие, слънцето се връща обратно. Никога обаче не измервах времето с помощта на небесните тела, не казвах нито „утре“, нито „нощес“, нито „другата седмица“. Като се родиха синовете ми, носех им храна и ги хранех, защото така трябваше. Не съм мислел обаче, че от тази храна те ще пораснат големи и силни. А когато пораснаха, вече не си спомнях, че някога са били не по-големи от плавника ми... Не знаех и за съществуването на историята. С една дума — нямах перспектива. Перспективата е важно нещо, сега вече я имам.

— Какво значи перспектива? — запита Емил. Срам го беше да задава такъв въпрос на птицата, защото и преди беше чувал тази дума, но точно сега не си спомняше значението ѝ.

— Това значи да гледаш малко по-надалече. А също и малко по-отвисоко, но не прекалено отвисоко. Когато гледаш от много високо, всичко изглежда на една плоскост, означава едно и също или нищо. Най-напред трябва да се гледа наблизко и после надалече, тоест първо нещата, а после покрай тях. Първо това, което е сега, а после онова, което е било вчера и може би ще бъде утре. По този начин се получава перспектива.

— А пък на мен ми се иска да имам крила — рече Емил.

— Значи ли това, че бихте заменили ръцете си за крила?

Емил се поколеба.

— Ще ми се да имам и ръце, и крила.

Птицата въздъхна.

— Това обаче е невъзможно. Няма животно, което да притежава и едното, и другото.

— Ангелите имат — възрази Емил. — Макар че ангели няма.

— Имат, а пък ги няма... Какво значи това? Какво представлява ангелът? Такова животно не ми е познато, въпреки че съм изчел зоологията за средните училища от кора до кора.

— Ангелът не е животно. Той прилича на човека, само че на гърба си има крила. И не се вижда. За него само се говори понякога и се пее, например на Коледа: „Ангелът небесен възвести...“.

— Разбирам. И какво правят тези ангели?

— Летят из въздуха и закрилят малките деца, а когато някой умре, отнасят душата му на небето. Има и архангели, ама не знам точно каква по-особена задача изпълняват. Общо взето, ангелите са добри, но има и черни ангели.

Птицата се замисли.

— Колко много може да се постигне, стига да имаш едновременно и ръце, и крила...

ПТИЦАТА ЧЕТЕ ВЕСТНИК

Пеликанът се абонира за вестник, за най-големия финландски ежедневник. Още преди това беше говорил разпалено на Емил за намерението си. Никога не беше чел, но бе държал в ръцете си вестник — Емил помнеше първата им среща. Сега обаче, след като се бе научил да чете, той искаше да се абонира лично и беше във възторг, че вестниците се разнасят по домовете.

В деня, в който почваше да тече абонаментът, той седна още от четири часа сутринта на изтривалката в антрето и зачака. Когато раздавачката пъхаше вестника в отвора за писма на вратата, тя усети как някой буквално го издърпа от ръката ѝ.

„Може и куче да е било“ — предположи тя и продължи обиколката си. Не беше обаче куче, а птица.

На следващата сутрин раздавачката отново стигна до същата врата, но тя се отвори, преди да посегне към нея. На прага ѝ застана много странен на вид господин, облечен в невероятно ярък халат. Той я погледна толкова строго, че жената малко се стъписа.

— Никога вече да не ми носите този вестник! — рече господинът.

— Но той е поръчан на този адрес! В списъка на абонатите пише Хюрюляйнен.

За по-голяма убедителност жената с разтреперан показалец посочи на строгия халат въпросния списък.

— Дори да е така — отвърна господинът. — Тук няма да го носите. Разрешавам ви да правите с него каквото намерите за добре.

Така без време свърши познанството между пеликана и ежедневника, от което първият очакваше толкова много.

Пеликанът заяви на Емил, че вече никога в живота си няма да пипне вестник. Говореше с огорчено и уморено, почти болнаво изражение.

— Той или лъже — каза пеликанът, — или пък казва истината, което би било още по-лошо.

— Не лъже — увери го Емил. — Това е най-големият вестник на страната. Но защо да е по-лошо, ако казва истината?

— Защото — отвърна пеликанът и потрепери от погнуса — в него има ужасни неща за хората. Не ми се ще да повярвам в тях.

— В какво например?

— Там пишеше за едно момче, което ритало до смърт друго, защото не искало да му даде цигара. Съобщаваше се за някакъв мъж, който отрязал ухото на един обущар.

— Казват, че сега такива неща се случват. В градовете.

— Прочетох също една статия за ескадрилите от бомбардировачи и многостепенните ракети. Ракетата е нещо, което може да се изстрелва на хиляди километри по предварително определена цел. Звучи може би невероятно и се ужасявам да го кажа, но тя е предназначена да срина човешки жилища и да разкъсва човека на парчета, да лее човешка кръв, да раздробява хората и всичко около тях. Такива бомби и ракети, пишеше във вестника, имало вече толкова много, че всеки човек на земното кълбо можел да бъде убит десетки пъти. За животните не се споменаваше нито дума, но и тях може да ги сполети същата участ, даже преди човека. В това не виждам никакъв смисъл, но беше казано толкова ясно, че не може да съм се заблудил. То е не само ужасяващо, то е и неразумно. А съм чувал да казват, че човекът бил най-разумното от всички животни.

Сега се чудя и никога в живота си не съм бил толкова объркан. Чудя се на човека, който умее както да свири на вълшебна флейта, така и да произвежда ракети. Какво в същност представлява той? Какъв е той? И ако човката ми става по-къса, както ми се струва понякога, ако плавниците ми се стеснят и перата ми окапят, ако някога придобия истинско човешко лице, дали тогава и аз ще стана като него?

ПЕЧАЛНИЯТ МЪЖ

Пеликанът бе посетил някакво съвсем ново място и споделяше с Емил впечатленията си:

— Отдавна бях забелязал, че тук-таме из града има по-особени сгради — с кула и някакво украшение на върха на кулата. В неделен ден от тях се разнася камбанен звън и тогава натам се отправят доста хора. В останалите дни обаче те изглеждат съвсем необитавани. Реших вчера от любопитство да погледна какво точно се прави в една такава сграда.

Отвътре ми заприлича на опера или киносалон. И там имаше много седалки, но пред тях не се виждаше бяло платно, а някаква маса и катедра. На стената над масата беше закрепен изваян от дърво мъж, чиито ръце и крака — колко ужасно! — бяха заковани. Върху една поставка пред масата лежеше продълговат сандък, покрит с бяла драперия. От катедрата говореше облечен в черно господин с някакво бяло пешкирче на гърдите.

Седнах на една от задните седалки, защото исках да чуя за какво ставаше въпрос. Господинът разказваше удивителни неща. Показа се, че в сандъка лежеше умрял човек, към който той често посочваше по време на словото си. Човекът бил трудолюбив и почтен, водел непорочен живот, който — хуманно погледнато — завършил твърде рано и покойният оставил след себе си вдовица, сираци и много опечалени.

Но сандъкът щял да бъде за него само временно жилище. И тук облеченият в черно употреби една дума, която още не бях чувал: „възкресение“. Щяло да дойде времето, твърдеше господинът зад катедрата, когато всички мъртви щели да се вдигнат от гробовете си, за да се явят пред страшния съд. Пред тях щяло да има две възможности — вечно блаженство или вечни мъки. И те щели да получат или едното, или другото въз основа на делата си тук, на земята, но най-вече в зависимост от това, в кого са вярвали. Ако са вярвали в оня печален мъж с приковани на стената ръце и крака, тяхното място сред блажените щяло да бъде осигурено. Печалният мъж, обясняваше

господинът зад катедрата, бил умрял заради греховете на хората и направил възможно възкресяването им. Той самият бил възкръснал малко след смъртта си, а в деня на страшния съд щял да се върне и да отреди на мъртвите блаженство или мъки.

За мен всичко това бе ново и потресаващо, но не бях съвсем сигурен дали да го приема за истина, или и то беше подобно на операта и киното, както подсказваше вътрешността на сградата. Не бяха ли и там всички неща само картини и изображения, предназначени за утеха и успокоение на прекалено свикналите с действителността или на боящите се от нея?

Даже смъртта — облеченият в черно повтаряше тази дума непрекъснато — като понятие по-рано не ми беше известна. Сред нас смъртта изобщо не съществува в оная форма, в която я описваше господинът. Той я наричаше неизбежен край на всеки земен живот, ала там, на брега, ние живеем в известен смисъл вечно. Е, и ние сме виждали умрели другари, убити от човека или от някое друго животно, но това са случайности, нещастни случаи, а не правило. Аз самият никога не съм мислил, че ще умра, но дори да ми се случи — едва като човек се сецам за това — не вярвам някога отново да се издигна на крилата си. Вълните или пясъкът ще ме погълнат и толкоз.

Седящата до мене старица със забрадка се присъедини към пеенето на останалите присъстващи:

*Всичко живо, що пълзи,
трябва на земя да стане.
Всяка птичка, що цвърчи,
трябва от дърво да падне.*

*Вий се, птичко, пей, лети —
от смъртта не ще убегнеш.
Както волно си кръжиш,
в нейните ръце ще легнеш.*

Върху сандъка положиха великолепни букети от лилии, рози, аквилегии, така че той почти потъна сред ярките цветове. После дойдоха четирима мъже, уловиха сандъка за четирите края и го

понесоха бавно по средната пътека към изхода. Последвах ги заедно с останалите хора.

Сандъкът отнесоха в парка около сградата, близо до една прясно изкопана яма. Спуснаха го с въжета на дъното на ямата и облеченият в черно господин отново се появи. Той загреба пясък с една лопатка, изсипа го върху капака на сандъка и произнесе следните думи:

— От пръст си направен и отново на пръст трябва да се превърнеш.

Останалите последваха примера му и сториха същото, но без да казват нищо. След като изпяха още една песен, хората се разотидоха. Аз също продължих пътя си, изпълнен с недоумение от видяното.

Емил обясни на пеликана, че сградата, която е посетил, е била църква, а обредът, който е наблюдавал, се нарича погребение. Господинът зад катедрата е бил свещеник, а слушателите му — негови енориаши.

— Значи църквата е предназначена за погребения — заключи пеликанът.

— Не, не, тя е предназначена за бога. Там се вършат и много други неща наред с опяването на мъртвите. Всяка неделя има богослужение, при което попът чете проповеди, а освен това там се венчават съпружески двойки, дава се причастие и се изповядват греховете, ако става въпрос за католическа църква. Но оная, в която сте ходили вие, е била сигурно лутеранска.

— Излиза, че има два вида църкви.

— Има най-различни — поясни Емил и напрегна паметта си. — Има православни, англикански и презвитериански, има църкви на мормоните, на методистите и на баптистите, има свободни църкви. Мохамеданите си имат собствена църква, която се казва джамия, а евреите имат синагога. И аз не ги знам всичките.

— Нима има толкова много богове? Че откъде тогава се знае на кого от тях трябва да се служи?

Емил се обърка.

— Само един би трябвало да бъде. Други казват, че изобщо няма бог.

Птицата поклати замислено глава.

— А онзи печален мъж? Що за човек е бил той?

— Той е син божи — обясни Емил.

— Има ли господ и други деца?

— Не, само този е. Но освен това има и един свети дух...

— И той ли е от същото семейство?

— Донякъде. Това е много сложно. Нарича се теология.

— А коя е майката?

— Мария. Дева Мария.

— Как така дева, след като е майка? Тя не е ли жена на господата?

— Сигурно не е, не знам. Това е теология, нали ви казах.

Емил започна да се дразни от безконечните въпроси на пеликана.

— Странно семейство...

Птицата се загледа пред себе си, потънала в размисъл.

— Но оня печален мъж, знаете ли... Той ми хареса. Висеше там на стената над масата (на олтара, поправи го Емил) с приковани ръце и крака и гледаше към нас, насядалите долу, толкова търпеливо и хубаво. Стори ми се, че той сякаш ни съжалява, макар сам да беше в такова положение.

Онази вечер за теология повече не стана въпрос.

ПТИЦАТА СЕ ЗАНИМАВА С НАУКА

Емил отиде в градската библиотека да върне илюстрирания роман, чийто срок изтичаше. В читалнята видя пеликана, който, седнал в едно ъгълче между рафтовете, се бе задълбочил над дебела книга. Седеше, облегал буза на крилото си и набръчкал ниското си чело. Беше си сложил очила — може би по необходимост, а може би само за да има учен вид. Той го забеляза едва след като Емил подръпна края на самото му.

— Това е извънредно интересна книга — каза — той. — Извънредно интересна.

— Каква е тя?

— В нея се разказва за произхода на видовете и за началните стадии на живота на земята. Днес цял ден ще чета биология, но утре смятам да мина към органичната химия. Вчера се запознах с физиката, а оня ден — с астрономията. Миналата седмица посветих на алгебрата, геометрията и музикознанието. През следващата идва ред на езикознанието и историята. Нощем пък чета художествена литература.

На Емил му се зави свят от дългия списък на изброените науки.

— Запомняте ли всичко, което прочитате?

— Хм, „всичко“ не е може би най-уместната дума. Но най-важното, разбира се, запомням.

— А кое е най-важното?

— Зависи от много работи. Общо взето, може да се каже, че най-важното е онова, което остава, след като се забрави другото.

— Виж ти, значи помни се най-важното, а най-важното е онова, което се помни!

— Точно така. Будно момче сте вие, това винаги съм го знаел. А сега като птица и като човек ще ви кажа, че най-важното и най-ценното за запомняне е удивлението.

— Удивлението?

— Именно. Колкото повече четеш, толкова повече започваш да се удивяваш. Накрая почти загубваш желание да четеш. Седиш си само и се чувстваш поразен...

— От движението на света ли?

— И от хода на времето.

— В такъв случай от четенето няма голяма полза.

— Зависи. Още никой не е установил от кое в края на краищата има полза и от кое не. А сте установили толкова много други неща: режима на хранене на рибата прилепало и времетраенето на ледниковите периоди, разстоянието до съзвездието Кентавър и трахеите на членестоногите... Имате по-къса човка в сравнение с нас, пеликаните, но сте успели вече да я пъхнете къде ли не. Няма любопитно животно на света от вас, хората. Няма и по-своенравно. Кой би могъл да ви проумее?

И птицата отново се задълбочи в книгата си.

ДИРИГЕНТ

Пеликанът се беше научил да пуска радиото и грамофона. Когато му отиваше на гости, Емил почти винаги чуваше още на стълбището звуците на струнни инструменти, защото пеликанът се бе пристрастил към цигулковите концерти. Започна да посещава концерти и дори си набави абонаментна карта за градската концертна зала. Скоро се научи да имитира движенията на диригента и доста често дирижираше — с притворени очи, с отметната глава и полюлявайки се като фиданка — въображаем оркестър пред публика, която се състоеше единствено от Емил.

Жаждата му за знания бе неутолима, а любовта му към изкуствата — явно безгранична. Освен от наука той се интересуваше от всички изящни изкуства, от литература, музика, кино, театър и опера. В неделните дни обикаляше художествените галерии и музеите на изкуствата в града. Разширяваше познанията си невероятно бързо и ненаситно, сякаш имаше на разположение съвсем ограничено време. Изглежда, че беше изоставил предишната си мечта да доведе семейството си в града, понеже напусна длъжността си портиер в операта и престана да пее в хора, за да се посвети изцяло на науката и изкуството. Продължи да пее само в ресторанта, и то няколко вечери седмично, колкото да изкарва насъщната си риба.

— Общо взето — каза той веднъж, — за човека нямам добро мнение. Вече не му завиждам и не му се възхищавам, както беше някога. Който познава поне малко човешкия свят, не може да не се натъжи дълбоко от неговото състояние. И все пак в него има нещо, има нещо необичайно и удивително, което понякога проблясва и заслепява погледа...

Чувал съм за твърдението на учените, че човешкият свят не е единствен. Че някъде в космоса има други светове, много от които трябва да са по-добри и много по-развити от човешкия свят. Може и да е така, трябва да е така.

Положително има някакъв свят или много светове, в които се знае много повече и се живее много по-добре, отколкото при нас.

Живее се, спазвайки собствените закони на планетата — без престъпления, войни и самопричинени страдания. Без разкаяние, злорадство, срам и жажда за отмъщение, без подозрение, алчност и ревност. Живее се така, както земните писатели открай време са бленували, че и тук ще се заживее след две-три столетия, но столетията си минават, без новото да е по-добро от миналото.

При все това смятам, че в човешкия свят има нещо, с което при съпоставяне не ще се посрами. То се съдържа в онова, което изглежда най-безполезно — в песните и музиката, в книгите, картините и мечтите. Заслушан и загледан в тях, понякога си мисля: в какъвто и свят да живеят, *другите* също не биха могли да го направят по-добре!

Пеликанът прекъсна, за да вземе нещо от етажерката. В крилото му лъсна черна плоча.

— Ето, чуйте това например!

„Адажио“ — прочете Емил върху обвивката на плочата. Птицата пусна грамофона и отново зае позата на диригент. Цигулките разляха пареща тъга, пеликанът замаха с крила и по човката му заструиха бистри сълзи. Той действително беше усвоил изкуството да плаче.

— Това е то — рече той, когато мелодията свърши. — Толкова! По-малко би било недостатъчно, повече щеше да бъде премного. Когато слушам, обзема ме гордост, че сам съм почти човек!

МАЙКАТА

Емил разреши гостуванията си при пеликана. Птицата вечно седеше с книга в ръка, беше неразговорлива и имаше унил вид. След излета Емил не беше срещал Елза. Веднъж сред чакащите на автобусната спирка като че ли се мярна познатият бретон, но когато се промъкна по-близо, той вече не се виждаше.

Оставаха малко дни до началото на учебната година. За Емил трябваша нови обувки, чорапи и панталони. Няколко следобеда той посрещаше майка си пред пералнята и двамата обикаляха близките магазини с намалени цени, за да открият по-евтини стоки. Там винаги беше претъпкано и задушно, но те нямаша възможност да купят облекло на нормална цена.

Вечер майка му често излизаше отново, макар след работа винаги да казваше, че била капнала. Но нали човек от време на време все пак трябва да има развлечение. Веднъж седмично даваше на Емил пари за кино, но в техния квартал имаше само един киносалон. В него прожектираха непрекъснато забранени за деца филми, с изключение на неделните прожекции на „Том и Джери“ и комедиите на Тъпоглавия Пека, от които Емил не се интересуваше. Един ден опита да се вмъкне на филма „Голи Еви на ски“, но не успя даже билет да си купи — беше прекалено дребен, с прекалено закръглени бузки и без следа от мутиране на гласа.

Затова той често си седеше в къщи пред телевизора, който баба му им беше купила на старо, или пък четеше.

Сега отново прелистваше енциклопедията. От буквата Б най-голямо впечатление му правеха обясненията към думата „балон“. Там се описваха полетите на инженер Андре, който загинал при Шпицберген, и на Коксуел и Глейшър, издигнали се още през 1862 година на 8600 метра височина, където единият загубил съзнание, а на другия му премръзнали ръцете.

На Емил балоните се харесваха повече от космическите кораби, защото устройството им беше по-понятно и с управлението им можеше да се справи и сам човек. Мечтаеше си някой ден да построи

балон с нагорещен въздух и да полети с него поне до Катинкюля. Със себе си щеше да вземе и Елза, а може би и пеликана.

Какво красиво превозно средство беше балонът, безшумно и рядко!

Една нощ той се събуди към два часа. Отивайки до тоалетната, надникна във всекидневната, където спеше майка му.

Там нямаше никой.

Вечерта майка му пак бе излязла, но досега никога не бе закъснявала толкова много. Страх притисна гърдите му и той започна да диша ускорено и повърхностно. Пред очите му заиграха ужасни картини: майка му лежи на паважа, прегазена от автомобил, а наоколо — тълпа любопитни зяпачи; майка му в ноктите на банда наркомани, опрели нож в гърлото ѝ, или нападната от някой пияница...

Беше чел във вестника и знаеше какво могат да си сторят един на друг хората в големия град. Пеликанът беше прав — човек никога не трябва да чете вестници, макар че те нямаха никаква вина за онова, което ставаше. Не беше нужно да се научава всичко.

Той отвори входната врата и погледна към стълбището. Беше тъмно и студено, само светлината на уличната лампа се отразяваше на каменната площадка под прозореца. Емил не беше предполагал, че градът може да бъде толкова тих. Никъде не шуртеше вода, не се чуваше човешки глас, само по шосето нарядко профучаваше кола с някой окъснел пътник.

„Ако с майка се е случило нещо“ — мина му през ума, — „тогава татко е длъжен да ме вземе при себе си в Катинкюля.“

Но тази мисъл му се стори толкова срамна, че по челото му изби пот, а дълбоко в него някой извика с детски глас: „Майко!“. Той самият не издаде никакъв звук.

Точно тогава долната врата се отвори и лампата на стълбището светна. Надежда и съмнение се редуваха непрекъснато, защото отекващите стъпки му се струваха ту на майка му, ту на някой друг — бяха несигурни, препъващи се, но етаж след етаж те приближаваха към тяхната врата. В този късен час ползването на асансьора не бе разрешено.

Когато най-сетне се увери, че това беше майка му, той затвори безшумно вратата, изгаси лампата в антрето и се мушна в леглото си.

Вратата шумно се затръшна, макар иначе майка му да беше тих човек. Тя си мърмореше нещо и Емил чу как обувките ѝ изтрополиха на пода. Тогава не се сдържа повече, стана и отиде в антрето.

Майка му седеше на табуретката, облегла лакти на коленете и отпуснала ръце между краката, загледана в отсрещната стена. Стената беше гола и светлосива. По нея нямаше нищо за гледане.

Когато видя Емил, тя каза с одрезгавял глас:

— Махни се! Майка ти е най-нещастният човек на света!

Бузите ѝ бяха мокри и зачервени, дишаше тежко. Главата ѝ клумаше, а клепачите ѝ се притваряха.

Емил направи крачка към нея, но тя вдигна възпиращо ръка:

— Махни се! Иди да спиш! Тук нямаш работа!

Той си легна, ала продължи да се вслушва в тъмнината с широко отворени очи. Откъм антрето дълго време не се чуваше нищо. Беше ли се унесъл за известно време? Дали майка му бе отишла вече в стаята си? Той заплака и сълзите се стичаха в ушите му.

Трябва да беше вече на разсъмване, когато майката се вдигна от табуретката в антрето и влезе в банята. Емил още не можеше да заспи. Със сухи очи, но с мокри от сълзите уши той остана буден през тази дълга нощ...

Оттогава Емил гледаше майка си с други очи. Той вече не виждаше вездесъщата майка, вечна и неизменна, а човек, в който имаше много непознато, смущаващо, колебливо. Това го обезпокои.

Майка му цял живот бе стояла пред него, но той сякаш никога не бе гледал право в нея, а към света — първо през нея, след това покрай нея. Сега Емил виждаше една уморена жена, още млада, но напоследък понапълняла. Преди месец си бе кьносала косата, ала по корените на космите вече личеше, че това не е естественият им цвят. Ноктите ѝ бяха изгризани. В нея се бе вселила скръб, много скръб...

По такъв начин Емил виждаше майка си — сякаш бе отишъл малко по-напред, после спрял и извърнал глава. Там, където вярваше, че витаят трайна сила и живот, той виждаше слабост и съкрушеност. И в неговото ежедневие като влага се просмука убеждението, че човек никога, дори когато е най-силен, не престава да бъде плячка за обезобразяващите ръце на действителността.

РАЗКРИТИЕТО

На следната вечер Емил позвъни на вратата на пеликана. Позвъни повторно и по-продължително, но пеликанът явно не си беше в къщи, което рядко се случваше по това време на деня. А може би не искаше да отвори или пък беше във ваната и не чуваше звънеца.

Емил повдигна капака над отвора за писма на вратата и надникна вътре. Не се виждаше нищо, освен част от тъмното антре. Долови шум на течаща вода, ала той идеше от съседния апартамент. В жилището на пеликана беше съвсем тихо.

Напразно идва също следващата сутрин и вечер. Той започна да се безпокои. Нещо повече — започна да се бои.

На вратата на вход Е срещна съседката на пеликана с изпразнена кофа за смет. Тя беше ужасно дебела жена и прасците ѝ висяха над плътно пристегнатите ботинки.

— Извинете, знаете ли случайно дали господин Хюрюляйнен се е изнесъл?

— Не ми приказвай за „господина“ — отвърна жената с ироничен тон.

— Той не живее ли вече тук? — продължи Емил.

— Дали живее! Живеене ли е това да не вършиш нищо друго, освен да се киснеш във ваната? Водата вечно шуртеше, денем и нощем. Не можеше да се трае.

— Значи е заминал. А знаете ли за къде?

— Защо питаш мене? Нали ти непрекъснато се влачеше с него. Или смяташе, че никой не забелязва. И майка ти ли не знаеше с кого дружиш?

Емил преглътна. Предчувствието му за опасност се усили. Жената беше тръгнала нагоре по стълбите, но извърна още веднъж глава и лявата ѝ буза се сгърчи върху рамото ѝ.

— По-добре да беше се сприятелил с истински хора!

Емил замръзна на мястото си. Жената не наблегна на думата „истински“, което би било естествено, ако намекваше за някое

непорядъчно според нея лице. Тя натърти думата „хора“! Имаше ли някакво друго обяснение за това, освен едно?

Той се върна в техния вход и позвъни — за първи път — на вратата на Елзиния апартамент. Момичето само му отвори. Като видя Емил, то отстъпи половин крачка назад и очите му се разшириха. Не каза нищо, сякаш се беше изплашило толкова много, че не можеше дума да продума. Емил не бе очаквал такова посрещане.

— Пеликанът е изчезнал! — каза Емил. — Ти знаеше ли за това? Той някак си беше уверен, че Елза е узнала още преди него.

— Ами да, аз... — Елза извърна поглед, — чух вече.

— Кой ти каза? Откъде си чула?

— На двора говореха. Просто се разчу.

— Че е заминал ли? На мен той не ми е казал, че има намерение да заминава. А трябваше да ми каже, нали му бях приятел!

Гласът на Емил затрепери. Той реши, че пеликанът се е отнесъл много несправедливо спрямо него.

Елза се облегна на стената на антрето. Тя не го покани да влезе. Вратата на кухнята беше полуотворена и се чуваше, че там някой миеше съдове.

— Дали е отишъл при близките си?

Елза неочаквано се обърна към стената и раменете ѝ се разтърсиха.

— Ти нищо не разбираш! — изхълца тя. — Не е отишъл никъде, ами са го отвели!

— Къде са го отвели? Обратно ли?

— Не — извика момичето. — В зоологическата градина!

Сърцето на Емил замря. Случило се бе голямо нещастие, нещо непоправимо и с тежки последици. Пеликанът седеше зад решетките, беше опозорен и хвърлен в затвора! Нямаше повече възможност да живее нормално нито като човек, нито като птица...

— Как е възможно? — изстена той. — Как е станало това? Кой го е направил?

— Аз!

Елза го погледна с отчаяние в черните си очи.

— Ти? Това не е истина. Не може да си била ти.

— Аз бях! Не съм го отвела аз, но от мене започна всичко. Първо казах на татко и мама, че господин Хюрюляйнен не е човек. Те обаче

не повярваха.

— Майка ми също.

— После разказах всичко на домоуправителя. И той най-напред не вярваше, но аз го накарах да се вгледа в краката и ръцете на господин Хюрюляйнен и да каже може ли един човек да има такива крака и ръце. Той се замисли. След това започна да наблюдава квартиранта на госпожа Капио. Вчера сутринта тъкмо бях тръгнала да излизам, когато го срещнах пред мазето и той каза: „Остър ти е погледът, момиче, а пък ние всичките сме били къорави. Ако това не е птица, аз трамвай ще стана. Обадих се по телефона в зоологическата градина и днеска ще дойдат да я приберат“.

Попитах го какво смятат да правят с пеликана, а той се разсмя: „За какво мислиш, че служат зоологическите градини? Ще го бутнат в малка симпатична клетка, за която даже и наем няма да плаща, ще го хранят безплатно и ще радва посетителите. Госпожа Капио също може да ходи и да се възхищава на квартиранта си — срещу малко заплащане!“.

Върнах се в къщи и повече не съм излизала. Ню майка ми казваше, че господин Хюрюляйнен тръгнал нанякъде с един пикап, придружаван от двама непознати мъже. В блока се носели невероятни слухове. Не аз, а някой друг твърдял, че господин Хюрюляйнен изобщо не бил човек, а освен това се шушукало, че бил член на някаква тайна организация, както и двамата мъже в колата. Говорело се, че поддържал връзки с престъпния свят. Това, разбира се, са празни приказки.

— Разбира се.

— С изключение на факта, че той не беше човек. И че са го отвели. А за това съм виновна аз.

— Сега тук няма място за обвинения — отсече Емил, както бе чувал да казват по-опитните от него. За миг лицето му придоби чертите на възрастен човек — стана сурово и смело, готово да понесе страданията от онова, което не можеше да се промени. Но силата на стиснатите му в юмрук ръце щеше да промени онова, което още можеше да се промени.

Може би в изблик на безумна смелост и вироглавство пеликанът сам се бе издал пред Елза, без изобщо да забранява по-нататъшното разпространяване на тайната. Ами ако въпросът не опираше до

неоправдано доверие и той дори се бе надявал, че тайната ще се разпространи? Ако беше пожелал да изпита хората, да провери как щяха да приемат сред себе си едно същество, което вече не беше птица, но не беше и човек?

Може би Елза и той (спомняйки си за подозренията и охладнелите си чувства към пеликана, Емил се смяташе не по-малко замесен в този „случай“, отколкото Елза), може би те двамата само бяха допринесли за придвижването и осъществяването на нечий план.

— Сега тук обвиненията не помагат — повтори Емил. — Трябва да се действа!

ЗАТВОРНИЦИ

По-точното название на зоологическата градина би било „зоологически затвор“. Но днес и най-големият престъпник не попада в такава мрачна килия, в каквата може да попадне уловената в глухия лес мечка, която лятно време е свикнала да изминава всеки ден километри през торфените блата и необятните дъбрави. Макар че не е извършила никакво престъпление, нейното наказание съвсем не свършва с деветте квадратни метра бетонен под и стените на решетките. От нещастieto ѝ се прави зрелище, от отчаянието ѝ се печелят пари, погубеният ѝ живот служи за развлечение на хиляди. Ден след ден мечката се върти все в един и същ кръг — десет крачки на изток и десет на запада, ала тя никога вече не вижда изгрева и залеза на слънцето зад глухия лес.

Хората плащат, за да позаяпат нещастieto ѝ, дъвчат сандвичи пред затворническата ѝ килия и подхвърлят по някоя хапка на пода пред нея, за да се посмеят на непохватните ѝ движения и да се почувстват приятели на животните. Кожата на затворената мечка посивява и се набива с миризмата на човек, която по-рано е избягвала с продължителните си разходки.

Ами тигърът? Тигър в северния зоологически затвор! Тигър от джунглата на Индия, където цъфтят диви орхидеи, а от семето израства дърво за едно-единствено лято, което там наистина трае дълго. За тигъра, за нощния скитник, който би могъл да прави три пъти по-дълги и по-високи скокове от клетката си, за него пък изобщо да не говорим. Защото той не може да се утешава дори със зимния сън, който за мечката открехва единствената врата назад, към гората с боровинките.

Няма там радост и за птиците, с изключение на патиците и пауна, който пристъпва гордо сред екскурзиантите и с голямо удоволствие разперва разкошната си опашка, за да ѝ се възхищават и да я сочат с пръст.

Клетката на морския орел е тясна и висока. В нея са му поставили сухо дърво, на чийто най-горен клон той се е свил, подобно

на картина, на мрачен паметник. Той е един от последните представители на своя род — не са много носителите на това почетно име, които живеят извън клетките. Пък и животът му не може да се нарече живот. Защото какво е морският орел без море, за какво са му мощните крила, щом като вятърът вече никога няма възможност да ги подеме?

В зоологическата градина имаше един-единствен пеликан и Емил лесно го намери. Клетката му беше по-ниска от онази на морския орел и в нея имаше плитък басейн. На ограждащата я мрежа се виждаше надпис: Къдроглав пеликан — *Pelecanus crispus*.

Известно време Емил го наблюдава по-отдалече, не му се искаше веднага да отиде пред клетката. Освен това там бе застанало едно семейство, което с парченца бисквити се опитваше да примами птицата по-наблизо. Емил беше сигурен, че пеликанът щеше да се почувства унижен, ако някой познат го видеше в това положение. Затуй изчака, докато семейството, отегчено от напразното примамване, реши да продължи към къщичката с маймуните.

— Ама че глупава птица — подхвърли презрително момиченцето на тръгване.

Пеликанът стоеше в дъното на клетката, обърнал опашка на публиката, без да се интересува нито от парченцата бисквити, нито от забележката. Фигурата му си бе възвърнала осанката, която облеченото в човешки дрехи животно лесно изгубва.

С премаяло сърце Емил се приближи. Сега наоколо не се навърташе никой и той се надяваше да размени няколко думи с птицата.

— Пеликане! — прошепна той.

Не смееше да говори високо. Едва сега той се сети, че освен Папагено друго малко име на пеликана не му беше известно.

Птицата веднага се обърна. Тя не изглеждаше изненадана от появата му, затова пък Емил беше изумен от промяната, станала с нея през краткото време на раздялата им. Беше посърнала, остаряла и натежала и не се движеше бодро, както по-рано. Все пак предишната ѝ стойка се бе запазила.

Те разговаряха шепнешком и спираха незабавно, щом някой се приближеше до клетките на птиците.

— Знаех, че скоро ще се появиш тук — каза пеликанът и добави с лека усмивка — в този Синг Синг.

За първи път той разговаряше с Емил на „ти“ и Емил последва примера му. Едва ли някога по-рано те са бивали толкова близо един до друг, както сега, разделени от телената мрежа.

— Елза каза, че си бил тука.

— А, Елза. Поздрави я от мене.

— Тя е много нещастна.

— Кажи й, че е излишно. Че е станало точно така, както трябваше да стане.

— Ти да не си искал да дойдеш тук? — ужаси се Емил.

— Не, това не може да се каже — призна птицата. — Но вероятно е трябвало и туй да опитам.

— Но ти не можеш да останеш в зоологическата градина!

— Не, аз трябва да се върна при близките си. Без чужда помощ обаче не мога да изляза.

— Аз ще ти помогна — увери го Емил. — Мога например довечера да се промъкна тук.

— Вече съм мислил по този въпрос. В къщи имате ли клеци? Смятам, че те ще бъдат достатъчни. Телената мрежа на тези малки клетки е тънка, а след работно време тук остава само един пазач. Той не представлява пречка, не смогва да бъде навсякъде и ние бързо ще успеем да направим достатъчно голям отвор в мрежата. Но после трябва да се прескача през оградата.

— Това е лесна работа — заяви Емил. Той знаеше едно място, където висока липа протягаше дебел клон над оградата.

— Само че аз не мога да тръгна така, гол — рече пеликанът. — Ще ме върнат без време обратно.

— Имам едни дънки и риза, дано да ти станат.

— Трябва да ги пробвам — отвърна птицата. — То други така или иначе няма откъде да се намерят.

В гласа му обаче прозвуча известна неудовлетвореност. Може би в него отново се надигнаха суетността и склонността му към пищни дрехи, може би му се прииска да бъде най-елегантно облечен, когато минава за последен път като човек през града.

— Ела към полунощ — каза той. — Аз ще чакам. Пък и какво ли друго бих могъл да правя!

Сбогуваха се и момчето тръгна неохотно към изхода. По средата на алеята то спря, дочувайки, че пеликанът затананика нещо. Погледна профила му, който и при най-добро желание не можеше да се нарече красив — с огромната, бледо изпъстрена човка, с кожената торба под нея и подобната на кука шия, която ту се изпъваше, ту се свиваше, когато приглушеният глас на птицата се извисяваше и понижаваше:

*Свободно ръцете човешки творят,
игриви са рибите, птици летят,
на воля из тундрата скитат елени
и дебнат сред джунглите пуми стаени.*

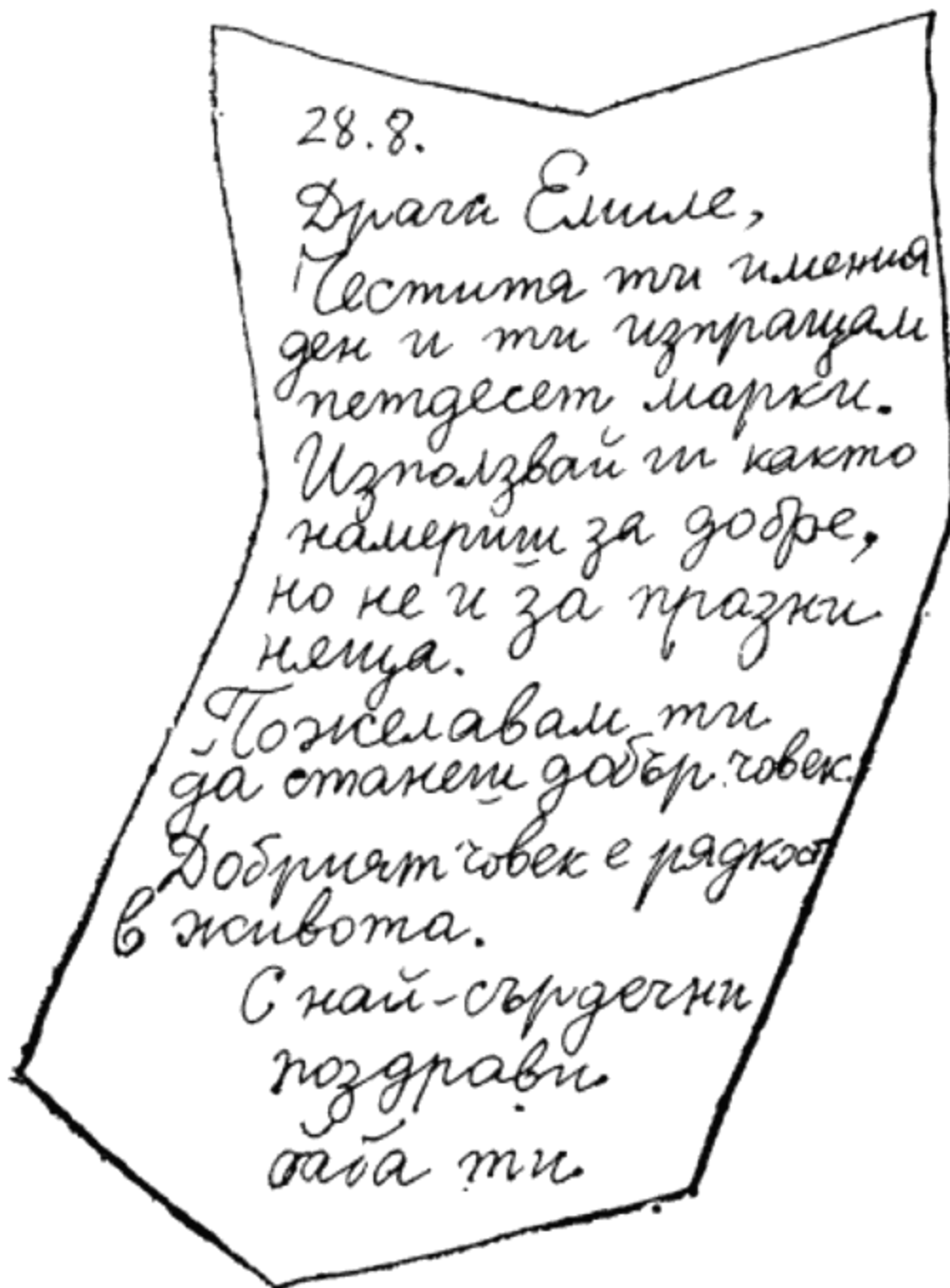
*Но тръпнат ръцете, крака леденят,
крила отмаляват и перки тъмнеят,
попаднали в хладни и мрачни затвори
и стегнати в здрави железни окови.*

*О, жалко за нас и пазача ни стар.
Момчето тъгува пред тесните клетки...
Дали ще накаже съдбата без жал
съдиите наши зад тези решетки?*

БЯГСТВОТО

Майка му пак не си беше в къщи, но на пода в антрето Емил намери писмо, адресирано до него. Беше от баба му.

В плика имаше банкнота от 50 марки и честитка за имения му ден. Имаше имен ден, за което не беше се сетил, ала баба му не забравяше:

Парите бяха дошли тъкмо на време, Емил изобщо не се замисли за какво щеше да ги използва. Сега можеха да заминат за крайбрежието с влак или автобус — пеликанът и той. И за провизии щяха да имат пари. Нямаше да ги похарчи за празни неща.

Емил купи от рибарницата килограм херинги, приготви за себе си сандвичи с кашкавал, свари какао и го наля в термоса. После сгъна старите си дънки и една памучна риза и ги пхна в новата си

училищна чанта — хубава чанта от истинска кожа, подарък от татко му и Ирмели.

Вечерта му се стори безкрайна. Пусна телевизора и седна на пода пред него, но не виждаше онова, което гледаше. В тъмна стая тракаше картечница, луксозни коли се преследваха по криви, тесни улички, красива жена с разчорлени коси бягаше, препъвайки се, през дъжда в един парк.

Емил седеше унесено, стиснал клещите в ръцете си.

Най-сетне той изу обувките си, отиде да си легне върху застланото легло и остави препъващата се жена да се оправя както намери за добре. Преди нощното пътешествие трябваше поне да се опита да поспи малко. За по-сигурно взе будилника от стаята на майка си и го нави да звънне в десет и половина.

Сън ли бе това? Намираще се в някаква далечна страна — в Страната на черните слонове. Там не растеше нищо, нямаше ни трева, ни гора, даже вода нямаше. По напуканата от сушата земя се движеше безкрайна колона слонове — черни като катран и високи колкото планина. Те нямаха нищо общо с познатата му от училище песничка „Вървяло едно слонче по слънчевия път...“. Стъпките на всеки от тях бяха тежки като грях и отекваха върху сухата почва като удари на гонг. А той самият беше едновременно и земята, която тъпчеха, и слон с ужасно тежко тяло и бавна походка, който не знаеше откъде беше тръгнал и накъде отиваше...

Никога не бе сънувал такъв мъчителен сън. Когато будилникът иззвъня, Емил не можа да се вдигне веднага, крайниците му бяха натезжали, сякаш бяха слонски. Но като си спомни очите на пеликана зад решетката, той се напрегна, стана и се обу.

Майка му се бе прибрала и спеше. Дишаше тежко, с отворена уста и по челото ѝ беше избила пот. Не беше си облякла нощницата, спеше по комбинезон, който Емил не беше виждал по-рано — черен, копринен, с широка дантела на гърдите.

„Майко — написа Емил на парченце пергамент, — тази нощ излизам по важна работа.“

После си спомни края на писмото на баба си и добави: „С най-сърдечни поздрави — Емил“.

Никога досега не бе излизал толкова късно из града. По улиците имаше много хора. Едни се връщаха от кино, други отиваха на

ресторант — по двойки или на по-големи компании, шумни и забързани. Трамваят го отведе почти до входа на зоологическата градина. На спирката не слезе никой друг, улицата, обрасла с липи, изглеждаше пуста. По нея нямаше ресторанти, нито пък кина, беше такова място, от което вечерта прогонваше пришълците. Там живееха само затворените животни.

За Емил не представляваше никаква трудност да се покатери на зида, само че на бодливата тел горе остана парченце плат от коляното на новите му панталони. Чантата беше метнал предварително зад зида, но в градината беше толкова тъмно, че трябваше да търси пипнешком, докато я открие. Все пак по алеите между клетките и загражденията блещукаха тук-таме бледи фенери. Боейки се от нощния пазач, той заобикаляше осветените места и така се добра до клетките на птиците. Стъпките му скриптяха по покритата с чакъл пътека. От време на време му се струваше, че зад него, кажи-речи по петите му ходеше и някой друг, затова често се озърташе. Всъщност преследваше го само собственият му страх, ала и от него трябваше да се отърве — за да не обърка всичко.

Още отдалече Емил съзря бялата фигура на пеликана. Клетката му оставаше в полусянката между стълбовете на два фенера, но килиите от двете ѝ страни бяха ярко осветени. На табелките върху мрежите им можеше да се прочете, че в тях бяха настанени Кавказка кокошка (*Tetraogallus caucasicus*) и Момин жерав (*Anthropoides virgo*), които обаче не се виждаха. Явно че спяха в заслоните, издигнати в дъното на килиите им.

Пеликанът вече беше дочул приближаването му и се беше преместил до самата мрежа.

— Действай бързо! — прошепна той. — Донесе ли ми дрехи?

Емил измъкна от чантата си вързопа, показа го на птицата, която кимна облекчено, и се зае с мрежата. С клещите той прерязваше желязната тел така, че в мрежата се образува четириъгълен отвор. Всичко мина неочаквано лесно и пеликанът пристъпи навън като през врата. Той незабавно започна да се облича. Изглеждаше странно в тесните дънки и червената памучна риза, но и костюмът от туид не му беше прилягал по-добре.

От осветената алея свърнаха бързо под сянката на дърветата и се завтекоха към зида. Откъм решетките на килиите се долавяха звукове,

които животните издаваха в съня си, тежко дишане и неспокойни, безконечно сновящи в кръг стъпки оттам, където бяха затворени нощни животни като тигъра.

— Пеликане! — прошепна Емил. Нова дръзка идея се зароди в главата му. — Аз имам клещи!

— Имаш клещи? И какво от това?

— Не би ли могло да се помисли...

— Не. Избий тази мисъл от главата си. Не забравяй, че това тук не е само затвор, а и убежище. Като затворници на хората тези животни същевременно са предпазени от човека, отровите, куршумите и бездомничеството, което за много от тях би станало участ в опустошените гори. Къде биха отишли те в този град? Само малка част от тях биха се завърнали по родните си места, а останалите ще погинат по най-нещастен начин.

Емил въздъхна. Птицата като че ли имаше право. Освен това неговите клещи щяха да бъдат безсилни пред решетките на мечката и тигъра. А и много от животните, изглежда, се бяха приспособили дотолкова към затворническите условия, че на свобода вероятно нямаше да могат да си намират храна.

Двамата бяха вече на улицата зад зида. Пеликанът хвана с гладкото си крило ръката на Емил и изрече с треперещ глас:

— Сбогом, Емиле! Ти си рядкост сред останалите хора, не приличаш съвсем на човек, както казах още при първата ни среща. Ти си добър.

Емил се изчерви. Той си спомни писмото от баба си, която също говореше за рядко срещащата се доброта. Спомни си и безбройните случаи, когато бе вършил, мислил и говорил лоши неща, съвсем съзнателно, защото бе искал да ги върши, да ги мисли, да бъде лош...

— Но нали и аз ще дойда? — каза той.

— Да дойдеш с мене? Не, ти ще си идеш в къщи да спиш, а аз потеглям на път за брега.

— Ама аз съм взел храна и пари за път! Можем да тръгнем с влака.

— Толкова късно влаковете не се движат. Но аз ще се добера до целта — къде с летене, къде с ходене.

Тогава по лицето на Емил се изписа разочарование. Пеликанът сложи крило на рамото му и го погледна изпитателно в очите.

— Ти наистина ли искаш да дойдеш с мене? Пътят е дълъг и изморителен, ще трае цяла нощ, ако ходим пеша, а с превозно средство сега не можем да пътуваме.

— Аз все пак бих тръгнал — промълви Емил.

— Добре, така да бъде — реши пеликанът и Емил се оживи. — Тогава да не се бавим повече, да тръгваме!

Наближаваше полунощ. Липите тихо шумоляха, нападалите от тях листа се търкаляха като хартийки по паважа, когато полъхваше южнякът.

Поеха по изходната магистрала и градът лека-полека губеше властта си над тях. Крачките им ставаха все по-бодри, защото там, в него, те и двамата се бяха чувствали на чуждо място.

КРАЙБРЕЖНИЯТ ПЯСЪК

*„Бушуй, море, дълбоко и синьо,
бушуйте, тъмни вълни!“*

ЯТОТО

Вървяха бързо и безмълвно по банкета на широката автострада, но веднага щом последните къщи на града останаха зад гърба им, пеликанът спря.

— Сега можеш да си получиш дрехите обратно. Оттук нататък те вече не са ми нужни, защото ще летя.

— А!

Емил се изненада. Нямаше ли да изпрати пеликана до брега? Едва там смяташе да се сбогува с него, след като види семейството и приятелите му. Най-вече искаше да види морето, защото то му беше още непознато.

Птицата се съблече зад храстите и донесе на Емил дрехите, стегнати на вързоп. Докато той ги прибираще в чантата си, пеликанът го огледа от главата до петите.

— Ти колко тежиш?

— Около четирийсет килограма. Защо питаш?

— Размислям си нещо... Но ти нали каза, че си взел със себе си храна? Сега трябва да направим малка почивка.

Оттеглиха се по-далече от автомобилния път, в края на полето. Луната беше изгряла и купите сено хвърляха ясно очертани сенки. Седнаха на светло до една купа и разтвориха пакета с храната.

— Приспа ли ти се?

Емил не отговори — не можа, въпреки че чу въпроса. Отдавна беше минало полунощ и бяха вървели дълго. В ръката си държеше изяден до половината сандвич, а главата му се бе отпуснала на рамото.

— Спи — прошепна пеликанът.

Сега Емил имаше под главата си истинска пухена възглавничка и потъваше все по-дълбоко в нея.

На топло под крилото и заровен в перушината, той можеше да спи до късно през деня, но с изгрева на слънцето птицата го събуди.

— Слушай сега — каза тя настоятелно. — Непременно ли искаш да ме придружаваш до края? Предстои ни още дълъг път!

— Ще издържа — заяви Емил, макар на очите му да лютеше от недостатъчния сън. — Ти ще летиш отпред, няма нужда вече да ходиш.

Сега спокойно можеш да си бъдеш птица. А пък аз ще те следвам, ако летиш малко по-бавно и достатъчно ниско.

— Аз също смятах да летя — рече птицата, — но това се отнася и за тебе.

— Че откъде крила у мене?

— Аз ще ти дам. Моите са толкова големи, че при такова пътешествие ще стигнат за двама. Ти си лек, а аз имам здраво телосложение.

Емил се усъмни в цялото начинание.

— Ами ако не издържиш и се забием в земята?

— Първо да опитаме. Това би ускорило пътуването ни, а аз така съм закопнял за близките си и морето...

Беше си го наумил, независимо че Емил и чантата му представляваха значителен товар. С момчето на гърба си пеликанът изобщо не можеше да планира, а трябваше през цялото време да размахва крила и за по-сигурно да лети доста на ниско.

Отначало Емил се страхуваше, ала скоро пътуването започна да му харесва. Свеж вятър от далечното непознато море подухваше в лицето му, а долу горите се полюшваха, ниски като тревата.

Денят преваляше, когато пристигнаха на брега. Бяха в най-южната точка на страната, отпред имаше само вода, а зад водата — чужди земи.

Хладен вятър духаше оттам, морето беше неспокойно и пепелявосиво, а брегът — пуст. Между жълтеещите се острови се виждаше хоризонтът. Емил беше чел за него, беше го гледал на картинки, но едва сега го виждаше в действителност. Когато беше малък, струваше му се, че думата „хоризонт“ крие в себе си нещо необятно. И ето я сега пред очите му въображаемата линия, която разделя въздуха и водата.

Стана му студено.

— Оттам сме дошли ние — каза пеликанът и вдигна крило към хоризонта. — И пак там ще се върнем. Ние сме чада на по-топлите области.

— А не може ли и аз да дойда с вас? — помоли го Емил. На него още не му се тръгваше обратно, при това самичък. — Човек на какво ли не се научава, защо да не се научи да живее и като птица?

Той погледна умолително пеликана, който стоеше безмълвно, обърнат към морето.

— Суровата риба сигурно няма толкоз лош вкус, щом се свикне с нея — каза той, но вече по-неуверено.

Пеликанът продължаваше да мълчи.

— Там, на юг, морето вероятно винаги е топло. Сигурно е чудесно да газиш в прибоя при изгрев-слънце...

Гласът му заглъхваше и накрая не се чуваше нищо друго освен шума на вълните, пронизван от крясъка на морските лястовици.

Пеликанът тръсна глава така, че къдравите пера на тила му щръкнаха.

— Като птица и като човек ще ти кажа, че е невъзможно. Аз най-добре знам това. Опитът ми да стана човек се провали най-печално. Сега се мъча отново да стана птица и не знам дали ще ми се удаде. Трябва да забравя толкова много неща... При вас чувах да казват: „Всеки да си знае мястото“. Аз си имам мое птиче място и би трябвало да си остана там. Ти пък си имаш човешко и не бива да го зарязваш.

Макар че беше хладно, момчето си бе събуло обувките — пясъкът изглеждаше толкова примамлив. Те стъпиха на мокрия бряг и краката им потънаха в него — плавниците на птицата и стъпалата на момчето. Там останаха до следващата вълна. Морето отново се приближи и запълни следите им, а когато се отдръпна, пясъкът беше гладък, както преди.

— Човекът има нужда от обувки и дрехи, от книги, картини и огледала. Има нужда от магазин, кино и университет. Нуждае се от акушерка и погребални обреди. Тук такива неща няма. Има неограничено количество солена вода, въздух, пясък и камъни... Такъв си е човекът и какъв ли още не. Толкова е сложен, че ужас ме обзема. И вече не му завиждам, ни най-малко. Доброволно му оставям и Вълшебната флейта — на него тя е много по-необходима отколкото на нас тук.

Вятърът разрошваше перушината на пеликана и косата на Емил. Птицата посочи към развълнуваното море, към чезнещата в далечината крайбрежна ивица, от която се носеше миризмата на водорасли и гнило дърво, и каза:

— Сега аз продължавам нататък. Там някъде са моите близки. А ти трябва да се връщаш.

— В града ли?

Въпросът беше излишен. Той погледна през рамото си. Там някъде се извисяваха кулите и фабричните комини на града. Оттук те не се виждаха, но въздухът в тази посока беше задимен, обвит сякаш в кълбест облак.

— Ако другата неделя си още тук, ще дойда да те видя.

— Другата неделя или другото лято ще дойдеш тук с Елза. С одеяло, кошница с провизии и бинокъл. Ще пиете кафе или лимонада, ще се надплувате, ще наблюдавате корабите и птиците с бинокъла...

— И тогава ще видим и тебе — прекъсна го момчето.

— Възможно е и мене да ме видите, ако още не съм заминал. Може да ме видите далече в залива, когато плувам, обкръжен от семейството и приятелите си.

— А откъде ще разбера, че ти си там? За мене всички пеликани изглеждат еднакво.

— Ще ти дам знак.

— Какъв знак?

Пеликанът разтвори човка и от гърлото му се раздаде дрезгаво крякане.

— Ами че нали всички пеликани говорят по тоя начин! — упорстваше момчето. — Откъде ще знам, че това си именно ти!

— Тогава аз ще бъда като всички пеликани и всички пеликани ще бъдат като мене. Друго не е нужно да знаеш, това ще бъде достатъчно.

— Разбирам — рече момчето, но не беше разбрало и след малко продължи: — Все пак ти не си като другите пеликани. Носил си вратовръзка и си живял в апартамент. Умееш да четеш и пишеш, да вдигаш шапка за поздрав. Пял си в хора на операта и си се занимавал с наука, с произхода на видовете, с органична химия.

— Всичко това ще бъде забравено.

— И буквите ли?

— Буквите също.

— Значи моята работа е отишла напразно...

Лицето на момчето помръкна. Птицата утешително обгърна рамото му с крило.

— Какво от това, че е отишла напразно? Нали беше приятно, докато траеше? И нали ги научих?

— Да, но сега искаш да ги забравиш, умишлено искаш!

— Трябва. Иначе няма да мога да живея като птица. Трябва да забравя и някои доста по-съществени неща, например смъртта. Аз трябва отново да стана вечен.

— Не разбирам.

— Животните и птиците са вечни, защото не знаят, че ще умрат. Само човекът е истински смъртен. За мен сега започва нов живот, който изобщо няма край. А оня живот, който живях с теб и с града, животът ми като човек — той сега свършва.

— Завинаги ли?

— Завинаги. Защото дори да се върна някога, това вече няма да бъда аз, разбираш ли? Този, който се връща, винаги е по-друг от оня, който е тръгнал.

Момчето обаче си мислеше само за азбуката и за забравянето.

— Значи и мене ще забравиш, така ли?

— Така е.

— Аз пък няма да те забравя, сигурен съм!

— Ти си човек, задачата на човека е да помни. Като човек аз съм мъртъв, а мъртвите забравят всичко — и азбуката, и целия живот. Но от това животът не става по-излишен.

— Става! — възрази момчето натъжено.

— Е, щом всичко е излишно, тогава излишно е също да се тъгува по излишното... Следователно, бъди весел! — подкани го пеликанът.

И понеже момчето само риеше пясък с палеца на крака си, той повтори:

— Хайде, бъди весел!

Каза го с такъв жар, че момчето неволно се засмя.

— Сега вече тръгвам — рече птицата. — Тръгвай и ти!

— Довиждане! — успя да промълви Емил. Той не беше си представял колко тягостно е да се разделяш.

— Сбогом! — каза пеликанът.

Свил глава между крилата, той с няколко маха се издигна срещу вятъра и сребристият му корем проблесна. Откъм тръстиките на далечния залив към него се насочи бяло ято с шумно размахани крила.

Радост окриляше завръщането на пеликана и ятото в миг го погълна сред себе си.

Къде беше сега? Кой от тях беше той? Дали онзи, който процеждаше вода през безформената си човка, за да хване разбягалите се на вси страни малки рибки, или оня кроткият, дето кръжеше над самата водна повърхност и се наслаждаваше на отражението си, или пък оня, който рошеше в захлас перушината по тила на една млада птица с кафеникави петна?

Това вече момчето не знаеше и никога нямаше да узнае.

То нахлузи обувките си и промъквайки се през изсъхналата трева, излезе на възвишението, по чийто гребен водещият към града път разнасяше праха си.

Преди обаче да стигне до там, зад него (или от собствените му гърди?) се разнесе пронизителен вик, изпълнен с най-горчив копнеж гърлен стон, който го прикова на място. Това беше ридание по изгубените възможности, по човешкия живот, чиято цена бе така

невероятно висока. В него звучеше също скръбта на онези, които се бяха обичали на земята и които времето или моментният страх, принудата или случайността разделяха.

Но когато момчето се обърна, брегът беше опустял. Ятото беше изчезнало и денят угасваше зад един облак. Усилващият се вятър шареше със студените си пръсти под дрехите му.

Там, в града, хората запалваха лампите си и прогонваха мрака зад пердетата на прозорците. Събираха се край общите трапези и вдишваха взаимната си топлина преди съня и нощната разлъка.

Момчето ускори крачките си. И както животните на здрачаване забързват към леговищата си, така и то се устреми към града.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.